

T.C.
ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ TASARIMI VE
EKOLOJİK BAĞLAMDA İNCELENMESİ

Selen DEMİRBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İstanbul 2019

ALTINBAŞ
ÜNİVERSİTESİ

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT VE TASRİM ANA SANAT DALI

**“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ TASARIMI VE
EKOLOJİK BAĞLAMDA İNCELENMESİ**

Selen DEMİRBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı:

Lütfiye BOZDAĞ

Bu çalışma 26.08.2019 tarihinde yapılmış olan Tez Savunma Sınavında tarafımızca incelenmiş olup, kapsam ve kalite açısından Yüksek Lisans Tezi olmaya yeterli bulunmuştur.

Dr. Öğr. Üyesi Lutfiye BOZDAĞ
(Danışman)

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri

Dr. Öğr. Üyesi Lutfiye BOZDAĞ
(Danışman)

Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Adem GENÇ

Altınbaş Üniversitesi

Doç. Bengisu BAYRAK SHAHMİRİ

Nişantaşı Üniversitesi

Bu çalışma bir Yüksek Lisans tezinin tüm gerekli şartlarını taşımaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Lutfiye BOZDAĞ
(Anabilim Dalı Başkanı)

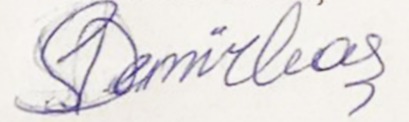
Doç. Dr. Nur Banu KAVAKLI
Enstitü Müdürü

Sosyal Bilimler Enstitüsü onayı: 11 / 09 / 2019

Bu dokümandaki tüm bilgilerin akademik kural ve etiğe bağılı kalınarak yazıldığını ve tez yazım kuralları kapsamında bu çalışmada bulunan ve özgün olmayan bütün bilgi ve materyallerin referanslandırıldığını temin ederim.

Selen DEMİRBAŞ

ÖZET

“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ TASARIMI VE EKOLOJİK BAĞLAMDA İNCELENMESİ

Selen DEMİRBAŞ

Yüksek Lisans, Grafik Tasarım, Altınbaş Üniversitesi

Danışman:

Lütfiye BOZDAĞ

Tarih: Ağustos 2019

Çocuk kitapları, hikâye ve illüstrasyonlarıyla çocukların karakterlerinde derin izler bırakırlar. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte sağlıklı bir toplumun oluşturulmasında beslenme kaynakları olan masal kitapları önemli bir rol oynamaktadır. İllüstrasyon, çocuğun sanata karşı olan zevkini geliştirmek, eğitmek, hayal dünyasını genişletmek ve güçlendirmek için önemli bir etkidir. “Miba” minik balık masal kitabının hikayesi ve illüstrasyonlarının ekolojik bağlamda kapitalizm ve feminizm üzerinden eleştirisi tezin odak noktasını oluşturmaktadır. Bu tezin özgünlüğü “Miba” Minik Balık Masal Kitabının hikayesi ve illüstrasyonlarının benim tarafımdan oluşturulmasıdır. “Miba” Minik Balık Masal Kitabında yer alan karakterler, gerçek hayatta rastlanılacak gerçeklikte tasvir edilen karakterlerdir. Hikâye yazılırken özellikle şiddetten, rekabetten uzak, toplumsal cinsiyet içermeyen bir dil üzerinden kurgulanmıştır. “Miba” Minik Balık Masal Kitabı’nın hikayesi günümüzün büyük sorunlarından biri olan ekolojik bağlamda kapitalizm ve feminizm eleştirisini içermektedir. Bu hikâye kitabı, Türkiye Çocuk Edebiyatı masal kitapları serisine eleştirel bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: okulöncesi çocuk kitapları, illüstrasyon, feminizm eleştirisi, kapitalizm eleştirisi, ekolojik sorunlar, renk algısı

ABSTRACT

DESIGN AND ECOLOGICAL EXAMINATION OF THE BOOK “MIBA” THE TINY FISH FAIRY TALE

Selen DEMIRBAS

[M.A./L.L.M/PhD], Graphic Design, Altınbaş University

Supervisor:

Lutfiye BOZDAG

Date: August 2019

Children's books, stories and illustrations leave deep traces in the characters of children. In the transition from childhood to adulthood, fairy tale books, which are sources of nutrition, play an important role in building a healthy society. Illustration is an important factor in developing, educating, enlarging and strengthening the child's taste for art. The focus of the thesis is the critique of the story and illustrations of “Miba” The Tiny Fish Fairy Tale on the ecological context of capitalism and feminism. In “Miba” The Tiny Fish Fairy Tale, characters are real-life characters that we may encounter. The story was written in a language that is free of violence, free from gender and away from competition. The story of “Miba” The Tiny Fish Fairy Tale contains a critique of capitalism and feminism in an ecological context, one of the major problems of our time. This story book has critical contribution to the series of fairy tale books in Children's Literature Turkey.

Key words: pre-school children's books, illustration, feminism, critique of capitalism, ecological problems, color perception

**“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ HİKAYESİNİN TASARIMI VE
EKOLOJİK BAĞLAMDA İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	13
1.BÖLÜM	14
“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABI.....	14
1.1 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Ortaya Çıkış Öyküsü.....	14
1.2 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Öyküsü Ve İllüstrasyonları	19
1.2.1 “Miba” Minik Balık Masal Kitabındaki Karakterler.....	19
1.2.2 “Miba” Minik Balık Masal Kitabında Yer Alan Karakterlerin Analizi.....	32
1.2.3 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Öyküsü.....	35
1.2.4 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının İllüstrasyonları.....	40
1.2.5 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının İllüstrasyonlarındaki Renk Analizi.....	66
2.BÖLÜM	77
“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ ELEŞTİREL İNCELENMESİ.....	77
2.1. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Kapitalizm	77
2.2. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye Ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Feminizm	93
2.3. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye Ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet	101
SONUÇ	108

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Miba ve Annesi	36
Resim 2: Hikaye İçi Görsel.....	37
Resim 3: Hikaye İçi Görsel.....	38
Resim 4: Hikaye İçi Görsel.....	39
Resim 5: Hikaye İçi Görsel Deniz İçi	40
Resim 6: Hikaye İçi Görsel Kasaba İçi	41
Resim 7: Hikaye İçi Görsel Kirli Alan	42
Resim 8: Hikaye İçi Görsel Küçük Bulla	43
Resim 9: Hikaye İçi Görsel Batık Gemi	44
Resim 10: Hikaye İçi Görsel Kasaba Halkı	45
Resim 11: Hikaye İçi Görsel İhtiyar Heyeti	46
Resim 12: Hikaye İçi Görsel Bulla'nın Kurtarılması	47
Resim 13: Hikaye İçi Görsel Kasaba	48
Resim 14: Hikaye İçi Görsel Yönetici ve Miba	49
Resim 15: Hikaye İçi Görsel Kültürevi	50
Resim 16: Hikaye İçi Görsel Pogi ve Miba	51
Resim 17: Hikaye İçi Görsel Atıkların Toplanması	52
Resim 18: Hikaye İçi Görsel Purpura Okta ve Bayan Latoz	53
Resim 19: Hikaye İçi Görsel Pogi ve Annesi	54
Resim 20: Hikaye İçi Görsel Kasaba İçi	55
Resim 21: Hikaye Kitabı Ön Kapak	56
Resim 22: Hikaye Kitabı İç Kapak	57
Resim 23: Hikaye Kitabı Arka Kapak	58
Resim 24: Hikaye Görseli Miba Ödüllendirilme	59
Resim 25: "Miba" Minik Balık	63
Resim 26: Okyanus Altı	64
Resim 27: Okyanus Altı Yosunlar.....	65
Resim 28: Hikaye Kitabı Sayfa Tasarım Örneği.....	72
Resim 29: Bay Dogo	75
Resim 30: Vesvese Teyze	76
Resim 31: İhtiyar Heyeti	77
Resim 32: İhtiyar Heyeti	78
Resim 33: Bayan Latoz ve Purpura Okta	90

GİRİŞ

“Miba” Minik Balık Masal Kitabı bir seri olarak düşünölmüş, bu serinin ilkidir. Bu tez, üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde “Miba” Minik Balık Masal Kitabı’nın Ortaya Çıkış Öyküsüne yer verilmiş, devamında illüstrasyonlar çizilmiş ve kitapta yer alan karakterler hem görselleriyle hem de metinleriyle tasvir edilmiştir. Birinci bölümde “Miba” Minik Balık Masal Kitabında Yer Alan Karakterlerin Analizi yapılmış, devamında öykü anlatılmış ve “Miba” Minik Balık Masal Kitabının illüstrasyonlarındaki Renk Analizi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın ikinci bölümünde ise “Miba” Minik Balık Masal Kitabı’nın eleştirel incelenmesi yapılmıştır. Ekolojik eleştiri çerçevesinde kapitalizmin etkileri ele alınmış, doğayı yıkıcı ve yok edici negatifliği üzerinde durulmuştur. Ekolojik eleştiri, feminizm ve toplumsal cinsiyet ilişkisi paralelliği kurularak yapılmış, bu eleştiriye uygun karakterler ve diyaloglara yer verilmiştir. Hikâye kitabında toplumsal cinsiyet anlayışına yönelik pozitif ve negatif yaklaşımlar üzerinde durulmuş, hikâyenin kendisine de bu yönde öz eleştiri yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise hikâyenin gerek metin gerekse illüstrasyonları açısından özgünlüğü vurgulanmış ve çağdaş çocuk edebiyatına katkıları üzerinde durulmuştur.

1.BÖLÜM

“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABI

1.1 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Ortaya Çıkış Öyküsü

Yaşadığım sahil kasabasındaki çevre platformunun belli zaman aralıklarıyla toplanıp sahildeki insan atıklarını toplaması, bu konuda çevreyi bilinçlendirme çabaları/çalışmalarına tanık oldum. Bu çalışmalara katılmam ve özellikle ailemin beni çevre ve çevre temizliği hakkında küçüklüğümünden itibaren bilinçlendirmeye yönelik tutumu bu öyküyü yazmamda etkili oldu. Çevre kirliliği ile ilgili hassasiyetim kitaptan öncesine, çocukluğuma kadar geri giden bir zamana gider. Küçüklüğümünden bu yana çevre-çevreyi koruma, temiz tutma bilinciyle yetiştirildim. Kendi deneyimimden fark ettiğim üzere bu konuda bireyi bilinçlendirmenin en uygun ve doğru yolunun küçük yaşta eğitim ve farkındalık olduğuna kanaat getirdim.

Yaşam içinde, çocukların farkındalık kazandığında çevre temizliğine karşı dikkatli ve koruyucu davranış geliştirdikleri büyüdükçe daha fazla görülmüştür. Çocuklar arasında farkındalık düzeyleri farklılaştıkça duyarlılıkları da çeşitlenmektedir. Kimi çocuklar çok duyarlı ve bilinçli davranırken kimileri de daha duyarsız ve vurdumduymaz bir tutum sergiliyorlar. Çocuklarda çevre duyarlılığı konusunda istendik davranış değişikliğini etkileyecek şeyler üzerinde düşünürken, masal kitaplarının bu misyonu taşıdıklarını düşündüm.

“Çocuklarda oluşması istenilen nitelikler, küçük yaşlarda başlayan sistemli bir eğitimle sağlanabilir. Okul öncesi dönem, çocuğun yaşamının temelidir. Çocuğun eğitimi ailede başlar, yakın çevre, okul ve iş yaşamı ile devam eder. Çocuğun kazandığı davranışlar, beceriler onun hayatının şekillenmesini sağlar”(Zembat ve Unutkan, 2001, s.5).

Okul öncesi dönemdeki çocuk için öğrenme ilk önce çevresinde olan kişilerin tutum ve davranışlarını izleyip öğrenmesiyle, izlediği çizgi filmlerle, oynadığı oyuncaklarla ve resimli hikâye kitaplarıyla yön buluyor. Okuma yazma bilmeyen bir çocuk için en önemli öğrenme yolu görmekten - görsellikten geçiyor. Çocuk okuma yazma bilmeden önce görsel dille tanışır. Resimler, imgeler çocuğun dili haline gelir ve düşüncesinin de gelişmesine katkıda bulunur.

Çocuğun izlediği bir çizgi film/filmdeki karakterler, kahramanlar; zengin görselli hikaye kitaplarındaki karakterler, kahramanlar ona rol model olur. Öğrenmeye ve algılamaya yeni başlayan yaş dönemindeki çocuklara karşı ebeveynlerin ve etraftakilerin davranışları, çocuğa verilen eğitim, çocuğun ileriki yaşamında topluma yararlı, katkı sağlayan bir birey olmasında etkin rol oynar.

“Çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal yönlerden hızlı bir gelişim içine girer. 0-6 yaş bu gelişimin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı ve çocuğun yakın çevresinden çok etkilendiği, her türlü öğrenmeye açık olduğu bir dönem olup, insan hayatındaki kritik dönemleri içerir. Bu dönemde yaşantı zenginliği ve çevre uyarıcıları çocuklar açısından çok önemlidir. Bu nedenle de 0-6 yaş döneminde çağdaş ve bilimsel okul öncesi eğitim kurumunun önemi büyüktür” (Zembat ve Unutkan, 2001, s.7).

Günümüz şartlarına bakıldığında, artık çoğu aile çalışıyor ve çocuklarıyla geçirdikleri zaman buna bağlı olarak kısıtlanıyor. Ebeveynlerin çalıştığı saatler içinde çocukların geçirdikleri zaman kreşler, aile büyüklerinin yanı, bakıcılar vb. olabiliyor. Bu zaman dilimleri günün büyük bir kısmını kapsıyor. Bu süre içinde çocuğun yaptığı aktiviteler, izlediği çizgi filmler, oyun saatleri, uyku saatleri, kitap okuma saatleri gibi seçeneklerden oluşuyor. Bu büyük zaman diliminde çocuğun aktif olduğu her faaliyetin, her aktivitenin önemi hayli büyük. Çocuğa okunan kitaplarda kullanılan resimlerde anlatılanlar çocuğun bilinçlenmesine yönelik olması konusunda hassasiyetle önem taşıyor. Çünkü çocuğa okunan kitapların daha sonra çocuğun yanında okuyacak biri olmadığında da kitabı görsellerine bakarak kendi kendine okuyabilmesi önemlidir. Görsellerin hikayeye eş zamanlı gitmesine özen göstermek hem çocuğa kitap okuma alışkanlığı aşılamak hem de görsel zekasını geliştirebilmesi açısından bir olanak sağlar. Çocuğa okunan hikâye kitabının konusu da tabii başlı başına önem taşımaktadır. Sadece kitabın konusu değil kitabın dili de önemlidir. Kitabın dilinde dikkat edilecek önemli noktalar vardır. Örneğin kitabın dili; ırkçı, cinsiyetçi, ayrımcı olmamalıdır. Bu yüzden çocuklar için yapılan resimli hikâye kitaplarının büyük bir titizlikle hazırlanması gerekir. Resimli hikâye kitaplarında seçilen konuların çevre – çevre duyarlılığı, hayvan sevgisi, insan sevgisi, yardımlaşma, barış, kardeşlik, iyi ve güzelin aşılması vb. gibi insani değerler taşımalıdır. Geleceğe dönük faydalı ve olumlu konulardan oluşması çocuğun küçük yaştan itibaren bilinçli ve duyarlı bir birey olarak yetişmesinde büyük bir etkidir.

Tezime konu olan “Miba” Minik Balık hikâye kitabını oluştururken bu konulara yoğunlaşmama etken olan nedenlerin başında eğitimci bir ailenin çocuğu olarak büyümem, annemin ve babamın beni küçüklüğümden itibaren özellikle çevre ve çevre duyarlılığı konusunda bilinçlenmeye yönelik tutumlarıdır. Hayatın içindeki pratikler, annemin anasınıfı öğretmeni olması da bu tarz konulara daha detaylı ve yakından takip etmeme neden oldu. Annemin sınıfında bulunan resimli hikaye kitaplarını incelediğimde, bu konular hakkında yapılan kitapların ne kadar az ve yetersiz olduğunu gördüm. Bunun üzerine çocuklar için resimli hikaye kitapları satan yerlere gidip bir araştırma yaptım ve gördüğüm kadarıyla çevre bilinci, yardımlaşma gibi konularda bilinçlendirmeye yönelik hazırlanan kitapların yeteri miktarda olmadığı kanısına vardım.

Bu durumdan duyduğum rahatsızlıktan dolayı bir kitap hazırlamaya karar verdim. Bu kitabı ilk hazırladığımda üniversitede bitirme projesi olarak sunmuştum. Kitabın ilk hali okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış, az metin çok görsel halindeydi. Masa üstü takvimi şeklinde hazırlanan kitap, çocukların daha rahat ve net ayrıntıları görebilmesi amacıyla A3 boyutunda yatay olarak hazırlandı. Bu masa takviminin bir yüzü; görsellerin olduğu ve çocukların göreceği tarafta bulunuyordu. Arka tarafı ise metinlerin bulunduğu ve yetişkinlerin okuyacağı şekilde tasarlandı. Sonraki aşamada kitabın içeriği ve olay örgüsü biraz daha detaylandırıldı ve yoğunlaştırıldı. Kitap artık okuma yazmayı öğrenen bir çocuğun okuyabileceği düzeye getirildi. Çocukların dil gelişimleri açısından vazgeçilmez bir öneme sahip olan, çocuk edebiyatının başta gelen ürünlerinden olan resimli öykü kitapları, özellikle okul öncesi dönemde, okuma yazma bilmeyen çocukların resimler yoluyla bilgi edinimleri kolaylaşmaktadır. “Çocuklara resimli öykü kitapları okunduğunda, çocukların, kitapların yazılı dili aracılığıyla sözel, resimleri aracılığıyla da görsel veriye kolayca ulaşmaları sağlanabilmektedir. Burada bahsedilen sözel bilgi, yazarlar tarafından okuyucuya kitaplar yoluyla aktarılan bilgidir ve okunan ya da dinlenen metnin içine yerleştirilmiştir. Görsel bilgi ise, resimler aracılığıyla okuyucuya aktarılan ve kitaplarda yer alan resimlerin içine gizlenmiş bilgiyi ifade etmektedir” (Senemoğlu, 2007). Böylece, resimli hikaye kitaplarında görselle metnin birleşmesiyle farklı bir sanat ve estetik yapı ortaya çıkmaktadır. Hazırlanan resimli çocuk kitaplarında, özellikle dikkat edilmesi gereken unsurlar çocuğun yaşı, seviyesi ve buna bağlı olarak uygun bir dildir.

Günümüzde basılan resimli öykü kitaplarında, metinler ve görseller arasında yeni bir denge söz konusudur ve bu denge görseller tarafından yoğunlaşmaktadır. Artık görsellerin ve metinlerin sahip olduğu kendine özgü anlatımın ötesinde bir anlatım dilinin olduğu inancı

yaygınlaşmıştır. Görseller, metinde geçen olayı ortaya koymanın ötesinde, metnin planı veya ana düşüncesiyle bütünleşen zengin ayrıntılar içermektedir ve bu nedenle resimli öykü kitaplarındaki görseller, küçük çocukların daha çok bilgi edinmelerine yardımcı olmaktadır.

“İyi illüstrasyonlar çocuğun anlamasını kolaylaştırarak, çocukta okuma isteğini arttırıcı etki oluşturmaktadır. Çocuğun kitap ile ilişkisinin başlamasında, okuma alışkanlığını oluşmasında illüstrasyonun etkisi büyüktür. İyi bir biçimde hazırlanmış resimli kitaplar, çocuğun zihin ve duygularını uyarak estetik değerleri kazanmasında etkili olacaktır. Bu nedenle bu dönem çocuklarına yönelik kitaplarda yer verilen illüstrasyonlar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır” (Tuğrul ve Feyman, 2006, s.387; Tür ve Turla, 1999, s.13; Zembat ve Unutkan, 2001, s.5).

Resimli öykü kitaplarında yer alan metinler ve görsellerin yanı sıra, öykünün kurgusunda yer alan karakterler de çocukların yaşamlarında önemli unsurlardır. Çocuklar, kitaplardaki karakterlerin, özellikle de kahramanların davranışlarından etkilenecek öğrenirler. Bu öğrenmeler, olumlu ya da istem dışı da olsa, olumsuz olabilir. Konuyla ilgili olarak, alanın önde gelen araştırmacılarından Sever çocuk kitaplarındaki kahramanlarla okuyucular arasındaki güçlü ilişkiyi şu cümlelerle ifade etmektedir: “çocuk okuyucu, kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tavır ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir(Sever; 2003: 64)”. Bu nedenle, resimli öykü kitaplarındaki karakterlerin, çocuklara, her konuda olduğu gibi ‘çevre’ konusunda da olumlu davranışlar sergileyecek şekilde dikkatle tanıtılması gerekmektedir. Küçük çocukların kitaplarda gördüğü karakterleri örnek almaları ve onlarla özdeşim kurmaları nedeniyle kitaplardaki karakterlerin çocukların kişilik yapılarının gelişiminde önemli roller üstlendiği yadsınamaz bir gerçektir.

Hayvan veya bitki karakterlerin insan karakterlerin yerlerine konularak insan davranışları sergilemeleri (insanbiçimlik) yakın çevrelerinde gördükleri hayvanlar ve bitkilerin resimli öykü kitaplarında kullanımı, okul öncesi dönemdeki çocuklar ile doğa arasında oldukça esnek ve duygudaşlık ile yüklü bir alan oluşumunda etkili olmaktadır. Kitaplardaki resimlerin, özellikle hayvan karakterlerden oluşması, çocuğun dünyasında yeni ve farklı bir duyarlılığın kapılarını aralar. Başka bir ifadeyle, hayvan karakterlerin olduğu kitaplarla etkileşim içinde olan çocuğun duygusal ve bilişsel yetilerinin gelişiminde bu kitaplar, etkin birer araç olabilir. Sever (2003) ‘in

belirttiği gibi, çocuk kitaplarındaki görsellerin çocuğun gelişim sürecine katkılarından biri de çocuğa, yaşadığı çevreye daha duyarlı bakmayı öğretmesidir. Bu nedenle, bahsi geçen resimli öykü kitaplarında, yaşadığımız dünyayı sevmeyi, onun güzelliklerinden yararlanmayı ve yanlış giden durumlarda sorunları çözmeye yönelik davranışlara model olmayı gösteren metin ve görsellerin yer alması gerekmektedir. Çocuk kendisine okunan hikâyeyi eşzamanlı olarak kitaptaki resimlerden izler. Bu yüzden resimli hikâye kitaplarında kullanılan görsellerin verdiği mesajların anlaşılabilmesi için çocuğa uygun resmedilmiş olması önemlidir. Çünkü titizlikle ve bu konuya özen göstererek hazırlanan resimli hikâye kitapları, çocuğun çevresini tanımasını ve konuya hakim olmasını sağlar. Aynı zamanda çocuk kitaplarının, özellikle de bu kitaplarda görsellerin çevre gibi küresel konuların öğretiminde ve çocuklarda çevre duyarlılığının gelişiminde destek materyali olarak kullanılması yerinde olacaktır. Bu süreçte, çocukların yeni kavramlar öğrenmeleri, verilmek istenen mesajları doğru almaları ve hassasiyet içeren konulara dikkat kesilmeleri, hikâye kitaplarındaki illüstrasyonlar vasıtasıyla gerçekleştirilir.

Bu noktada, çevrenin tanımının yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Genel olarak çevre, insan aktivitelerini ve canlıları, şimdi ya da belli bir süre sonra, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkileyebilecek, fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal faktörlerin toplamıdır (aktaran Kuzu; 2008: 328; Hamamcı ve Keleş, 1998). Çevreyle etkileşim, olumlu ya da olumsuz olabilmekte ve bu etkileşimin sonuçları süreç içerisinde anlaşılmaktadır (Kuzu, 2007).

Sonraki evrede ise ait olmanın yanında, sorumluluk duygusunun etkilenmesi söz konusudur. Çocuk, küçük yaşlarda çevresine karşı sorumluluk hissederse, çevreyi koruma davranışı geliştirebilir. Resimli hikaye kitaplarındaki resimler anlaşılabilirlik açısından kitaptaki metinlere oranla daha büyük önem taşır. Bu yüzden kitaplardaki metinler genellikle kısa cümlelerden oluşmalı ve onlara yabancı olmayan kelimeler seçilmelidir. Buna rağmen bazen çocuğun anlamadığı ya da anlamını bilmediği kelimeler de karşısına çıkar. Böylece çocuk yeni kelimeler ve anlamlarını öğrenir. Bu şekilde bilmediği kelimeler çocukta merak duygusu uyandırır ve hikayeye karşı dikkat süresi daha uzun olur. Hikayeler sayesinde öğrendiği yeni kelimeler de kelime dağarcığını geliştirmesinde yardımcı olur.

1.2 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Öyküsü Ve İllüstrasyonları

1.2.1 “Miba” Minik Balık Masal Kitabındaki Karakterler

Miba

Minik balık Miba, bu hikâyenin ana karakteri, kahramanıdır. Annesi ve dayısıyla birlikte yaşamaktadır. Miba’nın ailesi anlatılırken anne ve dayı figürü yer alırken, babadan bahsedilmemektedir. Ailede baba figürü olmaması, babası olmayan çocuklara da referans vermesi bakımından önemlidir. Kusursuz bir aile modeli yerine, baba olmadan anne ve dayıdan oluşan bir aile modeli oluşturulmuştur. Öğretmen olan anne, hem anne hem de baba gibi kurgulanmıştır. Dayısı ise bir gezgindir.

Annesinin öğretmen oluşundan dolayı Miba, yardımsever ve cana yakın bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Etrafına pozitif enerji saçan, herkese yardım etmek isteyen, neşeli ve sevimli bir balıktır. Arkadaşları arasında sevilen ve sözü geçe Miba, onları hem eğlendirir hem de onlara olumlu bir örnektir.

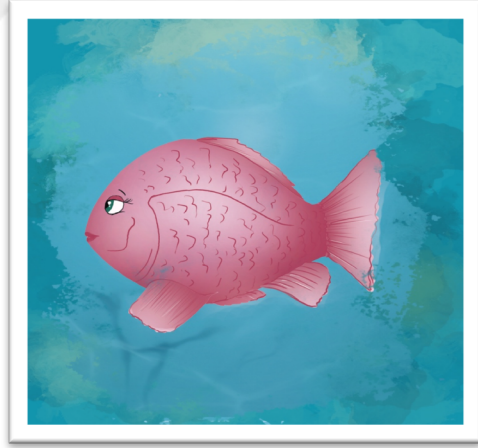
Dayısının gezgin olması gidip gördüğü yerleri geldiğinde ona anlatması nedeniyle Miba, heyecanlı ve hayalperest bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Annesini ve dayısını örnek alan Miba, her zaman iyilik yapmak ister. Bir şeylere yardım etmek, olan biten ne varsa bir ucundan tutmak ister.

Yeni maceralar yaşamak, dayısının anlattığı yerlere gitmek, dayısı gibi o da yeni yerler keşfetmek ister. Fakat aynı zamanda yaşadığı kasabayı çok seven Miba, annesinin ona öğrettikleri doğrultusunda yaşadığı kasaba için faydalı bir birey olmak adına elinden geleni yapmaktadır.

Minik balık Miba, hikâyenin ortasında bir güneş gibi parlayarak ifade edilmek istendiğinden renkleri sarı ve tonları olarak seçilmiştir. Zekayı, ruhsal gelişimi simgeleyen sarı, kahraman karakteri için uygun bulunmuştur. Karakterinde anlatılan enerjisi gibi sarı rengin de enerjiyi simgelemesinden dolayı bu renk ve tonları kullanılmıştır.

Miba örnek bir karakter olarak tasvir edilmiş ve cinsiyetsiz olarak resmedilmiştir. Bunun nedeni de hikâyeyi okuyan ve dinleyen, resimlere bakan çocukların kız-erkek fark etmeksizin kendilerini kahraman olan Miba'yla özdeşleştirebilmelerinin hedeflenmesindendir.

Miba'nın Annesi – Öğretmen

Miba'nın annesi, küçük balıkların öğretmenidir. Açık görüşlü ve destekçidir. Yapıcı, eşitlikten yana, analitik, stratejik, yumuşak ses tonlu, sevgi ve hoşgörü aşılayan, iyiyi güzeli tavsiye eden bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Miba'ya da diğer yeni büyümeye başlayan balıklara da hayallerini gerçekleştirmeleri için hep destek olmaktadır.

Öğretmen oluşu sebebiyle araştırmacılığı ve bilimsel merakı nedeniyle aydın, açık görüşlüdür. Bir öğretmen olarak, çocukların özgüven kazanması amacıyla olumlu düşünerek başarabileceğini kanıtlayabilmeleri için destek olan bir tutum sergilemektedir. Çocukların fikirlerini ciddiye alıp, destekleyen, güdüleyen bir karakter olarak hikayede yer almaktadır. Hem anneliğin hem de öğretmenliğin verdiği özelliklerinden dolayı yapıcı eşitlikten yana analitik ve stratejik bir karakter olarak betimlenmektedir. Kendi çocuğu Miba'ya da öğrencileri olan diğer küçük balıklara da özgüven aşılayarak, istediklerini başarabilecekleri yönünde telkinde bulunmaktadır.

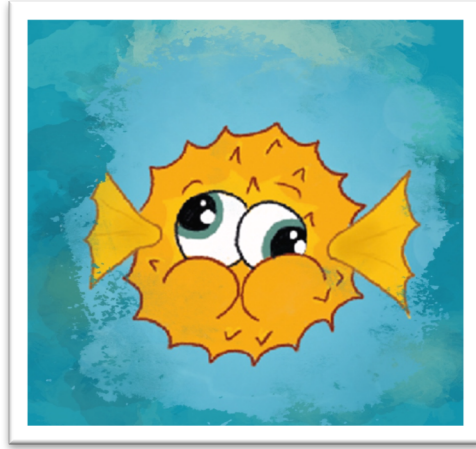

Miba'nın Dayısı

Miba'nın dayısı. Gezmeyi, araştırmayı seven, meraklı, yaşadığı yerin dışına çıkmış ve bir sürü şey görmüş serüvenci, hayalperest, cesur ve sözünü sakınmayan, gerçekleri her koşulda çekinmeden söyleyebilen bir karakterdir.

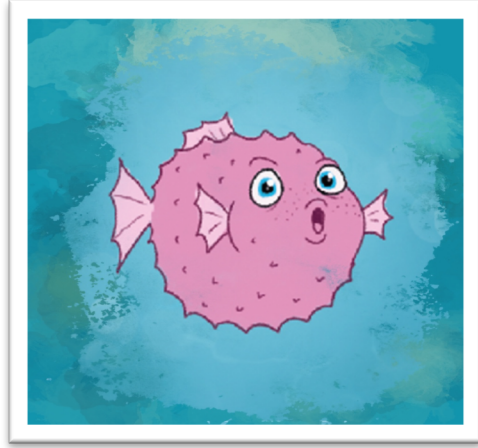
Miba'nın dayısı meraklı bir tip, kabına sığmayan küçük kasabasında aradığını bulamadığını düşünerek kasabayı terk etmeye karar vererek kasabadan ayrılan ve ayrıldıktan sonra kasaba dışındaki dünyanın tehlikeli olduğunu, yaşadığı birçok tehlikeli olaylardan sonra tecrübe eden bir karakterdir. Dış dünyaya açıldıktan sonra kendi başına yaşamının verdiği etkiyle tecrübe kazanan iyi ve kötüyü görüp bunlardan sakınması gerektiğini bilen bir karakterdir. Buna bağlı olarak da Miba'yı desteklediği gibi dış dünyadan haberi olmayan Miba'nın tehlikelerle

karşılaşmasından endişe duyan bir yakındır. Miba'yı desteklemekte fakat duyduğu endişe sebebiyle çevre temizliğini büyüklerin yapmasının daha iyi olacağını düşünmektedir.

Balon Balığı Pogi

Miba'nın en yakın arkadaşı olan balon balığıdır. Korkak ve bir o kadar da cesur bir karakter olarak tasvir edilmiştir. İyi bir dosttur, ailesine ve sevdiklerine düşkündür. Çabuk duygu değişimi yaşayan, beklenmedik tepkiler verebilen bir karakterdir; korktuğunda şişmek gibi. Gerçekten korktuğunda veya bir tehlike anında şişmekte, şişerek kendini koruma altına almaktadır. Pogi ve ailesinin bir olay karşısında korkup şişmeleri, kendilerini koruma altına almaları Miba ile iyi ve yakın bir arkadaş olmalarını engellememektedir. Ayrıca balon balığı Pogi ve ailesi, aile kültürünü ve özelliklerini yansıtmaktadır. Babanın, ailesi için korunaklı bir ev yapması ve annenin koruyucu özelliği, birilerine bağlılıkları hikayede yansıtılmaktadır.

Balon Balığı Küçük Bulla

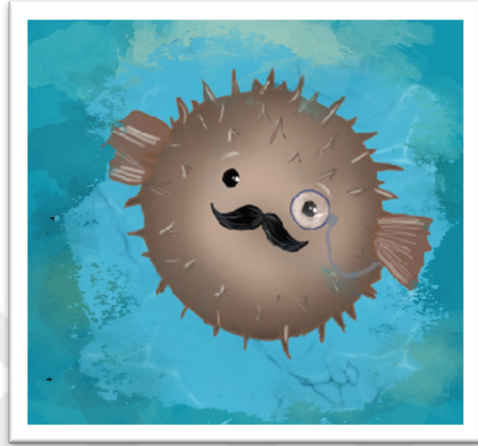
Balon balığı ailesinin en küçük üyesi olan balık karakteridir. Korkak olduğu kadar meraklıdır da. Ailesinin onlar için yaptığı korunaklı evin dışına çıkmak isteyen ve bunun için türlü yollar denemenin sonucunda kaçmayı başaran yaramaz, küçük çocuk olarak tasvir edilmiştir. Hikayenin seyrini etkileyen, olayların başlangıcı denilebilecek bir yere sahiptir. Atık şişeye sıkışan ve kurtarılan karakterdir.

Anne Balon Balığı

Balon balığı ailesinin anne karakteridir. Toplumsal cinsiyet konusundaki kadınlara karşı olan bakış ve yargılar bu karakter üzerinden anlatılmıştır. Aynı zamanda anne balon balığı anaç,

koruyucu bir yapıya sahiptir. Korkak ve ürkek tavırları yüzünden balon balığının doğası örnek alınarak bu karakter betimlenmiştir.

Baba Balon Balığı

Balon balığı ailesinin baba karakteridir. Toplumun kalıplaşmış yargı ve kalıpları içinde tutulan erkek rol modeli bu karakterde işlenmiştir. Ailesini dış etkenlerden ve olumsuzluklardan korumak istediği için onlara korunaklı bir ev bulmuştur. Korumacı ve kollayıcı olmasından dolayı dışarıya karşı güç göstergesi olması adına hep şişmiş halde yaşamaktadır.

İhtiyar Heyeti Başkanı

İhtiyar Heyeti'ndeki en yaşlı balık olarak düşünülmüştür. Huzursuzluk çıkmasını önlemek için bazı durumlarda sadece toplumu düşünür. Özverili olduğu gibi aynı zamanda bilge, akıl danışılan kimse ve sorun çözücüdür. Sert görünümlü ama yufka yüreklidir.

Fiziki karakteri görünümü yaşlıdır. Yaşlılıktan gözlerinin görmediğini anlatan burnunun ucunda gözlük olan ve yaşlı insanların zor yürümesini simgeleyen elinde bastonu olan sanki zorla yürüyormuş gibi yaşlılığı anlatan bir şekilde çizilip renklendirilmiş bir balıktır.

Diğer balıklarla arasında bir mesafe tuttuğu için az konuşan, sert görünen bu karakter; disiplinli ama buna rağmen yufka yürekli bir karakterdir.

Vesvese Teyze

Her konuda başka bir sorun arayan, panikleyen – panikleten olumsuz bir karakterdir. İşin içinden olumlu bir şekilde çıkmak yerine daha da panik ortamı yaratmaktadır. Bilip bilmediği her şeye, her konuya bir cevabı olan, karşısındakinin düşüncelerine ve kişiliğine saygı duymayan bir balıktır. Her şeyi sanki kendi başından geçmiş gibi anlatan fakat sadece anlatan, hiç dinlemeyen aksi bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Sözü kesildiğinde bağırıp çağıran yaşlı, dişi bir balıktır. Hikayede bu karaktere yer verilmesi, gerçek hayatta da karşımıza böyle kişilerin çıkabileceğine dair bir örnek oluşturmaktır.

Bay Dogo

Kapitalist bir iş adamıdır. Egosu yüksek, söylediği sözün aksini kolay kolay kabul etmeyen, anlaşması zor bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Kendisi iş adamı olduğundan, kendini diğerlerinden üstün gören ve bu yüzden de sözünün her yerde geçeceğini düşünen bir kasabalıdır. Bencil ve çıkarıcı düşüncesinden dolayı sadece para kazanmaya odaklanmış bu yüzden de çevreye zarar verip vermeyeceğini önemsememektedir. Parayı hayatının merkezi yapmış, kazanmak için kolayca doğru olanı göz ardı edebilen ve bu yüzden de yanlış kararlar alabilen ve yanlışlığı hiç çekinmeden kabullenen bir zihniyettir. Kültür evinin çok da faydalı olmadığı görüşünde ayrıca kendisinin burayı işlettiğinde kazanacağı parayı göz önüne alarak kültürel olarak işletilmesinden ziyade para kazanmak amacıyla kendisi için istemektedir.

Kültürevi Yöneticisi Nora

Konuşması ve dinginliğiyle kitleleri etkileyebilen, eşit ve adil bir şekilde kültürevine gelenlere hizmet veren, anlayışlı, yardımsever bir karakterdir. Gerektiğinde zor ve önemli konularda sorumluluğu üstlenebilen, kötülüğe karşı asla çıkarlarını düşünmeden iyiliği ve doğruyu savunan ve her konuda kasabalıya yol göstermekten çekinmeyen Nora, örnek bir birey olarak betimlenmiştir.

Gençliğinden bu yana tarih ve bilim konusunda bildikleriyle kasabalıyı aydınlatan, değerlere sahip çıkıp korumaya önem veren bir kasaba sakinidir. Nora, kasabalı tarafından çok sevilmektedir. Bu özelliklerinden dolayı heyet, Nora'yı kültürevinin yönetici olarak en uygun kişi olduğunu düşünerek onu yönetici yapmaya uygun bulmuştur.

Vatoz Balığı Bayan Latoz

Dişi vatoz balığı olarak oluşturulan Bayan Latoz karakteri; çabuk sinirlenen, kendini pek kontrol edemeyen fakat özünde yardımsever, anaç ve yufka yürekli olarak betimlenmiştir.

Bayan Latoz, genç zamanlarında sahile yakın yüzmeyi çok seven, bu esnada kendisini sırtından seven çocuklara oyunlar yaparak eğlenen biriyken yine insanlar kendisini sevecek diye onlara yaklaştığında ona zarar vermeye, onu avlamaya ve yakalamaya çalıştıklarını görüp sinirlenerek vücudundaki elektriği fark etmiştir. Buna bağlı olarak da her an kendisine birisinin zarar vereceğini düşündüren bu insanlar yüzünden çabuk sinirlenen ve kendisini kontrol edemeyen bir vatoz balığına dönüşmüştür.

Ahtapot balığı Purpura Okta'nın dostu, en yakın arkadaşıdır. Erkek ve kadın dostluğunun aslında normal olduğunu, bunda yadsınacak bir durum olmadığını anlatmak amacıyla Purpura Okta'nın yakın arkadaşı olarak tasvir edilmiştir.

Ahtapot Purpura Okta

Denize ve yaşadıkları yerde olan bitene hakim, sessiz ve somurtkan görünümlü ahtapot Purpura Okta, soğuk ve içe dönük olması nedeniyle genelde çekinilen ve pek konuşulmayan bir karakterdir.

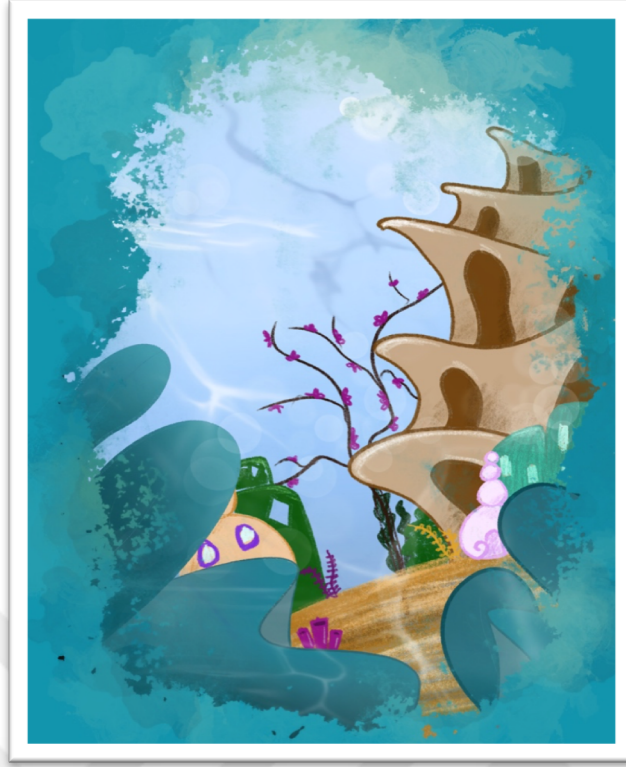
Önceden yaşadığı zorluklardan dolayı kimseye güvenmeyen ve karşısındakinden bir zarar göreceği düşüncesini hiç unutmayan Purpura Okta, mecbur kalmadıkça kimseyle konuşmamakta ve kalabalığın içine çıkmamaktadır. Vakit geçirdiği tek arkadaşı olan Bayan Latoz da zamanında benzer şeyler yaşadığı için birbirlerini iyi anlamakta ve iyi vakit geçirmektedirler. Toplumdaki kadın-erkek arkadaşlığının doğru olmayacağı düşüncesine karşı olarak arkadaşlıklarının önemi anlatılmak ve vurgulanmak istenmiştir.

Kültürevi

Kasabanın tam ortasından yükselen ve her bir ucundan rahatlıkla görülebilen antik çağlardan kalmış gibi duran kasabanın ve kasabalının ikinci bir evi gibi duran Kültür Evi; sanki kasabaya ışık saçan ruhu doyurdu u gibi gözü de duyuran bir yapıdır. Kasabanın bu ışık saçan binası kasabadaki 7'den 70'e herkesin her türlü kültürel ihtiya ını gideren ve herkesin kültürel olarak elinden geldiğince desteklediği her türlü görevi severek istekle görev aldığı ve bu etkinliklere zevkle katıldıkları bir halk alanıdır.

Kültürevi, burada topluma fayda sağlayan, halkı birbiriyle kaynaştıran, kar amacı gütmeyen bir mekan olarak tasvir edilmektedir. Sovsos gibi küçük yerleşim yerlerinde bireylerin bu tip sosyal ve kültürel aktiviteleri yapabilecekleri bir mekan olarak anlatılmış ve resmedilmiştir. Örneğin gerektiğinde bir tiyatro oyununu, bir sanat gösterisini izleyebilecekleri bir sahneyi, ihtiyaç anında bilimsel ve tarihsel araştırmaları yapabilecekleri bir kütüphaneyi içinde barındıran, topluma katkı sağlamak amacıyla inşa edilmiş bir yapıdır. Kar amacı g tmemesinden dolayı ekonomik durumu iyi olmayanların da faydalanabilece i bir yer haline getirilmek istenmiş ve tüm masraflar vergilerle karşılanmıştır

Sovsos Kasabası

Demokratik sistemle yönetilen Sovsos Kasabası kapitalist sisteme geçtikten sonra tüm kasaba halkı, değişen sisteme uyum sağlayarak yaşamlarına devam ederler. Kapitalizmin olumsuz yanları etkili olarak kasabada görülmemektedir.

Herkesin gelir dağılımına göre yapılan vergilendirme sisteminin uygulanması da kapitalizmin kötü yönleriyle kullanılmadığına bir örnektir. Kasabanın merkezindeki kültürünün alınan vergilerle yönetilmesi ve bu sayede tüm kasabalının bu kültüründeki faaliyetlerden faydalanabilmesini sağlamaktadır. Sovsos Kasabası, herkesin birbiriyle iyi anlaştığı, birlik ve beraberlik içinde oldukları, en kötü durumlarda bile herkesin bir araya gelip el ele vererek sorunları çözdükleri bir halka sahiptir.

1.2.2 “Miba” Minik Balık Masal Kitabında Yer Alan Karakterlerin Analizi

Resimli hikaye kitaplarında karakter yaratmanın önemli bir sorumluluğu vardır. Çünkü her karakter hayatın içindeki tiplere bir örnek oluşturur. Çocuklar masal kitabındaki karakterleri gerçek hayatta tanıdıkları karakterlerle özdeşirirler. Masal kitabı karakterleri kötücül ve iyi yönleriyle örnek oluşturan, çocukları etkileyen bir konumda bulunurlar. Karakterler doğru mesajı vermezse çocukların psikolojileri üzerinde olumsuz etkilenmelere yol

açabilirler. Bu nedenle birçok masal kitabı eleştirmen, psikolog ve pedagogların eleştirilerine maruz kalmaktadır. Çocukların ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen model oluşumuna dikkat etmek gerekmektedir. İllüstrasyonlar da aynı titizlikte ele alınmalı ve karakteri yeterince yansıtan çizimler yapılmalıdır.

Resimli hikaye kitapları için yaratılan karakterler masalda ya da hikayede belirtilen karakterlerin görselleştirmesinde ve akılda kalıcılığında etkilidir. Hikayeye bağlı olarak detaylı ve pekiştirici illüstrasyon için çizerin metni iyi anlaması, karakterleri ve mekanı buna uygun olarak oluşturması gerekir. Hikâyede bahsi geçen karakterin ya da karakterlerin nasıl bir kişiliği olduğu, metinde anlatılan olayın ne olduğu çizer tarafından yeterince anlaşılmalı ve ona göre görseller tasarlanmalıdır. Başarılı bir görselin oluşumu için önce hikaye metni yazılmalı ve çözümlenmelidir. Tasarımcı, metne bağlı olarak karakterlerin illüstrasyonlarını belirlemelidir. Karakter analizi ve karakter oluşumu sırasıyla ana karakter ve yardımcı karakterler olarak yapılmalıdır. Oluşturulan ana karakterin her zaman ön planda ve zorlukların üstesinden gelen ve bunu görsel olarak anlaşılır biçimde ifade edilen şekilde olması önemlidir. Bunun yanı sıra yardımcı karakterler, ana karakterin etrafında, bazen birinci planda bazen de ikinci planda olabilirler. Yardımcı karakterler arasında da oluşturulan bazı karakterlerin hikayeyi pekiştirici ve destekleyici yanları ve özellikleri olabilir. Çocuğun aklında kalacak şekilde oluşturulması için çizerin bu konuya özen göstermesi ve çocuğun yaşına uygun şekilde görselleri oluşturması gerekmektedir.

Hikayelerde ya da masallarda, özellikle resimli hikaye kitaplarında çocuğun karakteri ya da karakterleri örnek, rol model aldığı düşünüldüğünde, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi değerler kolayca çocuğa öğretilir. Bu değerler öğretilirken ırkçı, cinsiyetçi, ayrımcı modellemelerin olumlanmasından kaçınılmalıdır.

Oluşturulan karakterlerin görselleri vücut dili, anlatımı her resimde aynı ve değişmez olması gerekmektedir. Karakterlerin görsellerinin her karede değişmeden, tutarlı bir biçimde çizilmesi çocuğun hikayeden kopmamasını sağlar. Aksi takdirde değişime uğrayan karakterin akılda kalıcılığı azalır ve ilgiyi dağıtır. Bu nedenle tüm bu karakterlerin bir illüstrasyon sanatçısı tarafından ya da bu konuda tecrübesi olan kişiler tarafından çizilmesi önemlidir. Karakterlerin tasarımı yapılırken asla kişilik analizi unutulmamalı ve bu analizden uzaklaşılmalıdır. Zengin ifadeler ve farklı yönlerden görünüm içermeyen karakterler ya da çizimler, hikaye hakkında verilen ipuçlarını azaltır ve çocuğun hayal gücüne sınırlama getirir. Tasarımcı, resimli hikaye

kitapları için karakter oluştururken titizlikle davranmalı, karakterlerin nasıl bir kişiliği yansıttığını, kendilerini nasıl ifade ettiklerini dikkate almalıdır. Örneğin karakterin belirgin özellikleri var mı? Kahkaha atıyorlar mı, sakarlık yapıyorlar mı, oynuyorlar mı, neşeliler mi? Derilerinin rengi ne renk? Karakterlerin dağılımı toplumsal cinsiyete göre düzenlenmiş mi? Güçlü ve zayıf karakterler kimi temsil ediyor?

Bu analizler yapılırken elbette ki çocukların yaş grupları dikkate alınmalıdır. Okulöncesi ve okul dönemi çocuklara yönelik hazırlanan resimli hikaye kitaplarındaki ele alınan karakterlerde bu yaş grubuna uygun bir ifade düzeyi belirlenmelidir. Bu noktaların tasarımcı tarafından bilinmesi ve ona göre bir yol izlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple resimli hikaye kitaplarının hazırlanmasında ve bu kitaplardaki karakterlerin oluşturulmasında;

- a. 3-8 Yaş Grubu
- b. Yaş seviyesine bağlı olarak ilgi alanları
- c. Yaş seviyesine bağlı olarak görselleştirme
- d. Yaş seviyesine bağlı olarak renklendirme
- e. Yaş seviyesine bağlı olarak çocuğun yaşadığı dönem
- f. Yaş seviyesine bağlı olarak çocuğun yaşadığı coğrafya

göz önünde bulundurulmalıdır. Önceden düşünölmeli ve saptanmalıdır. Tasarımcının resimli hikaye kitapları hazırlama aşamasında öncelikli olarak çocuğun yaş seviyesine bağlı ilgi alanlarına, biçim ve renk zevkine odaklanarak tasarım yapmalıdır. Tasarımcı, çocuk pedagojisi konusunda yetkin olmayabilir. Ancak bu konuda bir uzman rehberliğinde, çocuk resimlerini inceleyerek bu konularda dikkatli davranarak amaca uygun sonuçlar elde edebilir.

“Kitapların kahramanlarını hayvanlar, oyuncaklar, insanlar, makineler ve çocuklara yakın kişiler oluşturur. Konuda geçen kahramanlar zorlukların üstesinden gelmeli, kavgayla iç içe olmalı, arzu edilen amaca zor da olsa ulaşmalıdır. Özellikle küçük çocuklar için sonuç başarılı olmalıdır” (Topçu S., 2002: 69).

Hikayelerde toplum yapısına ilişkin stereotipler “kır” ve “kent” ölçeğinde kullanılmaktadır. Hikayelerde kır ve kent birbirine öteki kılınmaktadır. Yani kentli için kır bir bilinmeyendir, kır hayatında yaşayan için; kent yaşamı yabancıdır.

Buna göre hikayelerde; Kırsaldaki anne stereotipi; geleneksel köylü kıyafetli, baş örtölü, belinde mutfak önlüğü, tombul, pembe yanaklı, güler yüzlü.

Kırsaldaki anne stereotipi; modern giyimli, topuklu ayakkabılı, fönlü saçlı, makyajlı, uzun ojeli tırnaklı.

Kırsaldaki baba stereotipi; kasketli, geleneksel köylü kıyafetli, gömlek, yelek, bıyıklı.

Kentteki baba stereotipi; takım elbiseli, tıraş olmuş, bakımlı, kravatlı

Kırsaldaki erkek çocuk stereotipi; bereli, paltolu, çizmeli, torba çantalı, yelekli

Kentteki erkek çocuk stereotipi; pantolon, t-shirt, spor ayakkabı, elinde tabletli

Kırsaldaki kız çocuk stereotipi; bereli, yemenili, örgü hırkalı, torba çantalı, örgü yelekli, babet.

Kentteki kız çocuk stereotipi; elbiseli, etekli, spor ayakkabı, Barbie bebek oyuncaklı

1.2.3 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Öyküsü

Zamanlardan birinde okyanus altı maviliklerde yüzen bir adaydı Sovsos. Yeryüzünün derinliklerinde, bambaşka bir evreni paylaşan, uyum içinde, kendi hikayelerini yaşayan Sovsos kasabasının sakinleri o gün çok farklı bir güne uyandıklarını bilmiyorlardı. Herkes güne erkenden başlamış, hayatlarını bir gün önceki gibi yaşayacağını umarak sakince işine koyulmuştu.

Pasparlak pembemsi bir istiridye kabuğu, okyanusun ahenkli ritmiyle açıldığında Miba, arkadaşlarının yanına bir an önce gidebilmek için acele ediyordu. Annesi, okuldaki sakin sesinin aksine var gücüyle onun bu telaşına karşı çıkıyor, yavaşlamasını söylüyordu.

"olmaz, bugün olmaz! beni bekliyorlar."

"kahvaltını bitir."

"okulda yerim annee!"

Miba annesinin sözlerini bitirmesini bile beklemeden okyanusun yeşil mavi ışıltılarla, her zaman aklını başından alan derinliklerine doğru yüzdü. Bu ışık oyunları, dayısının 'gerçek dünya' dediği yerden geliyordu. Miba hiç görmediği gerçek dünyayı dayısından defalarca dinlemişti. Merak ettiği bu dünyanın hayalini kursa da yaşadıkları kasabada mutluydu. Dayısı gerçek dünya buradaki gibi değil. Orada zevkleri için her şeyi yapabilecek yaşayanlar var diyordu.

Miba aklındakileri bırakıp balon balığı Pogi ve ailesinin yaşadığı evin önüne geldi. Pogi ve annesi Miba'yı her zamanki gibi içeride bekliyorlardı. Miba, ne güzel ev diye düşünüyordu bu ev için.

Kıvrımları, sedef pırıltılı, içinin labirent gibi olduğu büyük bir oyun dünyasıydı bu ev. Ama çabucak korkuya kapılabilen arkadaşı Pogi ve annesi dışarı çıkmadan önce mutlaka her şeyin yolunda olduğundan emin olmak isterlerdi. Evde bir sürü oda olduğü için dışarı çıkmalarına gerek kalmaz, kardeşler evde oynarlardı. Babaları bu evi özellikle bin yıllık fosil kabukların arasından bulup çıkarmış, onları her şeyden koruyup saklayan bir kuytu köşeye yerleştirmişti. Öyle ki bütün sesler, diğfer balıkların gürültüleri onlara değmeden geçip giderdi.

Pogi, Miba'yla buluşmak için can atıyordu o gün. İçinde her gün yaşadığından farklı bir heyecan vardı. Ama bugün korkmuyordu. Zaten korktuğunda Miba "Yine başlama. Korkacak bir şey yok görmüyor musun?" diyordu. Pogi, böyle zamanlarda yanıt veremez, içerler ama Miba'ya hak verirdi. Gerçekten de korkacak bir şey yoktu. Miba'nın dayısının anlattığı hikayeleri Miba'dan her dinlediğinde ne kadar dirense de şişip kocaman olur, diğferlerinin kahkahalarına rağmen bir süre öylece kalırdı. Yine de onu bu durumdan kurtaran hep Miba olurdu.

Miba; "Yeter, kesin gülmeyi." der ve konuşmayı hemen komik bir hikayeye çevirerek arkadaşını yatıştırırdı.

Miba Pogi'nin evlerinin önüne geldiğinde her zamanki gibi aralarındaki özel işareti yaptı. Bu küçük yaşlarından beri aralarında bir sırdı. Miba okyanusun derinliklerinde kabarcıklara dönüşen tiz bir ses çıkarıyordu. Bu ses iki kere ise sadece selam vermek içindi. Üç kere olduğunda da tehlikeyi haber veriyordu. Yalnızca bir kere olduğunda Miba ona hadi çık diyordu. Yine sesi çıkardı. Pogi, annesini öperek hızla evden dışarı çıkmaya yeltendi.

"Dikkat et oğlum. Gerçekten dışarısı hiç tekin değfil." dedi annesi,

"Anne! Merak etme. Bizim koruma gücümüz doğuştan geliyor. Şişince her şeyden korunuyoruz" dedi gülerek

"Benimle dalga geçiyor bir de!" dedi annesi gülerek.

Pogi Miba'nın yanına geldiğinde mutlu görünüyordu. Aynı keyifli görünüm Miba'da da vardı. Ama Miba istemsizce dalgındı.

"Gidelim, geç kaldık" dedi Miba

"Ne acelemiz var" dedi Pogi

"bilmiyorum ama gitmemiz gerekiyor artık. Sakın korkup şişeyim deme. Geç kaldık yeterince. Bir de senin sakinleşmeni bekleyemem"

"üff tamam. Korkacak ne var ki"

"Dayım diyor ki.."

"Başlama yine tamam" dedi Pogi

Miba bunu hep yapar, arkadaşına takılırdı. İkisi birden gülmeye başladılar. Gülerек suyun içinde ahenkle gözden kayboldular.

Miba ve Pogi, mutlu ve neşeli bir şekilde yüzerken birdenbire bir ses duydular. O yöne doğru yüzdüler bir de ne görsünler, balon balığının en küçük kardeşi evinden gizlice çıkmış ve atık bir pet şişenin içine sıkışmış, bir türlü çıkamıyordu. Miba ve Pogi, küçük balığı kurtarabilmek için çok ama çok çaba sarf ettiler fakat etraf çöplerle doluydu. Bunu yapamayacaklarını anlayıp İhtiyar heyetinden yardım istemeye karar verdiler.

İhtiyar heyeti kasabanın yönetici kadrosunu oluşturan bir heyetti.

Pogi, kardeşine destek olmak için onun yanında kalırken, Miba soluk soluğa kendini ihtiyar heyetinin yanına attı. Miba heyetin yanına gittiğinde, heyet hararetli bir toplantı halinde yaşam alanlarındaki kirliliği tartışıyorlardı ve bu nedenle Miba'yı görmezden geldiler. Bunun üzerine panikleyen Miba, ne yapacağını düşünürken aklına költürevinin yöneticisi geldi. Hemen yanına gitmek üzere yola koyuldu. Bay Dogo okyanus kıyısındaki çöpleri temizlemek için öne atıldı. Bu görevi en iyi kendisinin yapabileceğini savundu. Bunun karşılığında da kasabadaki halkın sürekli ortak kullandığı költür evinin kendisine verilmesini istedi. Burayı şimdiki yöneticisinden daha iyi işletip, kasabayı zenginleştirme ve ünlü bir yer yapacağının sözünü verdi. Bu tekliften etkilenen İhtiyar heyeti düşünmeye başladı ve yarısı bu teklifi kabul edelim derken diğер yarısı Bay Dogo'ya kızgın kızgın bakarak buna karşı çıktı.

"Zaten bizim bir yöneticimiz var ve biz ondan çok memnunuz. O, költürevini yeterince güzelleştirip bakımını yapıyor." dedi heyet başkanı.

"O bir kadın, bu işlerin üstesinden gelemez. Gelemediği için de költürevini kalkındıramıyor. Bize bir gelir sağlayamıyor. Bu gibi işleri de ancak erkekler yapabilir. O gidip eviyle ve çocuklarıyla ilgilenmeli. Yönetim işi erkek işidir. Ben burayı çok ünlü bir yer yapacağım herkesin merak ettiği, orta dünyanın akın ettiği deniz altı kulübü yapacağım, duyan herkes gelecek, çok para kazanacağız!" dedi Bay Dogo.

Bunun üzerine heyecanlanan Vesvese de "ben artık buradakileri görmekten bıktım, yeni yüzler görmek istiyorum. Ben de zengin olmak istiyorum!" diye atıldı.

Bay Dogo'nun bu şekilde düşünmesine sinirlenen ve doğru bulmayan heyet başkanı "bu işin kadın ya da erkek işi olarak sınıflandırılması son derece yanlış bir düşünce. Kişileri bu şekilde yaptıkları işlerde ayırmak ya da sınıflandırmak doğru bir yaklaşım değil" Dedi.

Hala kendinden emin tavırlarla konuşan Bay Dogo, “ben burayı deniz altı kulübü yaptığımda, kasabamız zenginleşecek, hepimiz refaha ulaşacağız. Tabii yönetimin başında ben olduğum sürece” dedi.

İhtiyar heyetinden biri; “bu isteğiniz çok masum gibi görünüyor ama göz ardı ettiğiniz bir şey var. Buraya çok fazla akın olması, buranın daha çok kirlenmesine, çevrenin zarar görmesine, okyanus altının güzelliğini kaybetmesine neden olabilir. Buna izin veremeyiz.” diye karşı çıktı. Artık iyice sinirlenmiş olan heyet başkanı tam Bay Dogo tekrar konuşmaya hazırlanırken “Asıl bu düşünceler ve davranışlar olursa kasabamız kalkınamaz ve daha da geriye giden bir toplum oluruz” dedi ve Bay Dogo’yu susturdu.

Miba, kültürevine vardığında soluk soluğa kalmıştı. Yöneticinin yanına giderek olan biteni bir solukta anlattı. “Çabuk gelin, çabuk gelin! Küçük Bulla’yı kurtaralım. Çöplerin, plastik parçaların, paslı demir çubukların arasına sıkıştı, kurtarmamız lazım. Yardım edin! Yardım edin!” diye bağırmaya başladı. Öyle korkmuştu ki Miba, gözleri fal taşı gibi açık, avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Kültürevinin yöneticisi, küçük Bulla’yı bu durumdan nasıl kurtaracaklarını düşünürken aklına Purpura Okta ve Bayan Latoz geldi. Miba’yı da yanına alıp aceleyle Purpura Okta ve Bayan Latozun kasabadan uzakta yaşadıkları alana doğru yüzmeye başladılar. Purpura Okta’nın yanına doğu giderlerken, Miba dayısının Purpura Okta ve Bayan Latoz’un nasıl arkadaş olduklarını anlattığını anımsadı.

Günlerden bir gün yine kasabada buna benzer bir olay yaşanmış ve ikisinin nasıl el ele vererek günü kurtardıklarını dayısı Miba’ya macera dolu bir hikaye edasıyla anlatmıştı. Purpura Okta da Bayan Latoz da aslında kendilerini toplumdan soyutlamış ve inzivaya çekilmişlerdi. Fakat daha önce yaşanan bu olay, onların kötülükten uzak durmanın her seferinde iyi ve yardımsever olmanın önemini bir kez daha hatırlatmış olmalıydı. İkisinin de aynı şekilde düşünmesi de onların sıkı dost olmalarını sağlamıştı. Purpura Okta ve Bayan Latoz’un bu dostluğunun farklı cinsiyetlerde olmalarıyla bir ilgisinin olmadığını, dostluk denilen şeyin aslında cinsiyete bağlı olarak değil de birbirini anlamakla, fikirlerin uyuşmasıyla, duyguların ve düşüncelerin karşılıklı anlaşılmasıyla, birbirlerine saygı duymakla ve sevgiyle ilgisi olduğu açıkça görülüyordu. Purpura Okta ve Bayan Latoz’un bu dostluğu kasabalılar için örnek bir dostluk ve imrenilen bir arkadaşlıktı. Miba’nın annesi, okulda öğrencilere ve Miba’ya arkadaşlık ve dostluğu anlatırken hep Purpura Okta ve Bayan Latoz’un arasındaki güçlü bağı ve dostluğu örnek verirdi.

İhtiyar heyeti Miba ve Kültürevi yöneticisinin Purpura Okta'nın yaşadığı yöne doğru gittiklerini görünce bir şeyler olduğunu anladı. Durumu merak eden heyet üyeleri neler olduğunu anlamak için toplantılarına ara verip Miba ve yöneticinin yanına doğru yüzdüler. Yolda yönetici, heyettekilere durumu anlattı. İhtiyar heyeti, tehlikenin ciddi olduğunu anlayınca hemen kendi aralarında buna nasıl çözüm bulacakları hakkında konuşmaya başladılar.

Bu sırada kimsenin cesaret edip yaklaşmadığı konuşmadığı soğukkanlı, gerçek dünyayı iyi bilen bu nedenle bir sır sakladığı her halinden belli olan Purpura Okta'nın yanına gelmişlerdi. Durumu anlatıp ondan yardım istediler. Purpura Okta homurdana homurdana dinledi ve istemsiz hareketlerle yerinden kalkarak yardım etmeye karar verdi.

Bunu duyan Bayan Latoz da hemen yardım etmek istedi ama Purpura Okta son olaydaki Bayan Latoz'un yaralanmasından sonra onun yardımını kabul etmek istemedi. Çünkü yine yaralanabilir diye endişeleniyordu. Buna sinirlenen ve yardımının kabul edilmemesinden rahatsız olan Bayan Latoz titremeye başladı. Titredikçe etrafa dalgalar yayılıyor suda yüzen atık parçalar sağa sola savruluyordu. Bu da onlara küçük Bulla'ya doğru yüzebilecekleri bir yol açmıştı. Purpura Okta, Bayan Latoz'un işe yaradığını görünce öfkesi geçti ama homurdanmaya devam ederek küçük Bulla'ya doğru ilerledi.

Gördükleri manzara dehşet vericiydi. Dünkü fırtınayla gelen atıklar bütün su yüzeyini kaplamıştı. Sonrasında dibe çöken bu atıklar, okyanusun tüm güzelliğini yok etmiş, kasabalarını hiç bilmedikleri bir hale çevirmişti. Küçük Bulla da bu dibe çöken plastik şişelerden birinin içine sıkışmış, kurtarılmayı bekliyordu. Küçük Bulla onları görünce kurtulacağı için çok sevindi. Hepsi birden atıkların içine atlayıp Bulla'yı kurtarmaya giriştiler ama kesik plastik şişeler, cam kırıkları, paslı demir çubuklar onların gücünü aşıyordu. Küçük Bulla'yı kurtarmak için çok çabaladılar ama bir türlü uçları cam gibi keskin olan plastik şişeden çıkaramadılar. Gördükleri manzara karşısında çok korkmuşlardı.

Tam bu sırada Purpura Okta'nın aklına vantuzlarını kullanmak geldi. Onu vakumlayıp sıkıştığı teneke şişeden kolayca kurtardı. Bunu gören herkes sevinç çığlıkları attı.

Şimdi bu atıkların tümünden kurtulmanın yolunu düşünmeye başladılar. Purpura Okta, nasıl yapacağını düşünürken Miba hızla yanına gelerek daha önce kasabalarından biraz uzakta bir batık gemi gördüğünü ve üzerinde asılı bir ağ olduğunu söyledi. Atıkları ağın içine çekerek kasabalarından kıyıya doğru sürükleyebileceklerini, böylece denizin altını temizleyeceklerini ve yaşam alanlarını eskisi gibi ıslıl yapabileceklerini söyledi.

Hepsi birden batıkta sarkan ağın yanına gittiler. Purpura Okta ve Bayan Latoz ağın bir ucundan tutarak deniz altına çektiler. Atıkların hepsini tek tek toplayarak ağın içine koydular. Sonra Purpura Okta ve Bayan Latoz içi atık dolu ağı kasabanın uzağında kıyıya giden akıntının içine bıraktılar.

Bu olay onlara büyük bir ders olmuştu. Minik Bulla'nın kurtulması sırasında ihtiyar heyetindeki Bay Dogo'nun teklifinin çıkarıcı olduğunu ve onlara zarar verebileceğini gördüler. Bunun üzerine heyet, Kültürevi yöneticisinin bu azmini takdir etti ve aslında kasabaya, kasabalıya ne kadar faydalı bir birey olduğunu bir kez daha hatırladı. Fakat Bay Dogo, bu olaydan da kendine pay çıkarabilmek ve kültürevini alabilmek için "bunu ben de yapardım. Bunu yapmak erkek işi ve erkek gücüne dayalıdır" dedi. Miba da, Bay Dogo'ya "burada önemli olan erkek ya da kadın olmak değil, yardım edebilmek. Siz meşguldünüz, bu yüzden ben de gidip yönetici Nora'dan yardım istedim. Küçük Bulla'yı onun yardımı sayesinde kurtarabildik. Bu da gösteriyor ki senin söylediğin gibi mesele erke ya da kadın meselesi değil, kadınlar da tam tersine pratik çözümler üretebilir ve sorunu çözebilirler" diyerek kültürevi yöneticisini savundu.

Bu konuşmaları dinleyen heyetteki Bay Dogo'nun tarafını tutanlar da fikrini değiştirdi. Kültürevi yöneticisinin kasaba ve kasabalı için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladılar. Onlar da diğer heyet üyeleriyle birlikte kültürevinin eskisi gibi kalması gerektiğini ve yöneticisinin de değişmemesinin çok iyi ve faydalı olacağını savundular.

Bay Dogo da yaptığı teklifin yaşam alanlarına zarar vereceğini anladı ve Miba'nın söylediklerinden dolayı utandı ve bu önerisini geri çekti. Pişmanlığını dile getirerek onlardan özür diledi ve kültürevini ticari bir işletmeye dönüştürmekten vazgeçti. Hep birlikte okyanus altındaki kültür evini korumaya, çevrelerini temiz tutmaya ve bu konuda daha dikkatli olmaya karar verdiler.

Onlara bu farkındalığı gösteren minik Miba'ya ödül olarak en küçük ihtiyar heyeti üyesi unvanını verdiler. Miba adanın ve okyanus dibinin gönüllü koruyucusu olarak bu görevi seve seve kabul etti.

1.2.4 "Miba" Minik Balık Masal Kitabının İllüstrasyonları

İllüstrasyonun hazırlanma evresinde dikkat edilmesi gereken unsurların başında birlik ve bütünlük ilkesi vardır. Hikayeye bağlı olarak oluşturulan illüstrasyonlar süreklilik taşımalıdır.

Aynı zamanda esas alınması gereken bir diğer önemli faktör de hazırlanıp kullanılan illüstrasyonların çocuk psikolojisine uygun ve pedagojik kurallara göre yapılmış olmasıdır.

İllüstrasyon; “Daha çok kitap içi metinlerin açıklayıcı tanımlarını güçlendirmek ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan konulu resimlerdir. Sanat çalışmalarında bir uzmanlık alanı olarak yerini almıştır” (Tepecik, 2002:79).

Okul öncesi çocuklar için görsel ifadelerin önemi büyüktür. Çocuğun hikayede anlatılanı algılayabilmesi görseller tarafından sağlanır ve bu görsellerin karşılığındaki kelimeler çocuğun yaş aralığına göre geliştirilmelidir. Bu şekilde oluşturulan görseller çocuğa okuma alışkanlığı kazandıracak, kitap sevgisini aşılayacak ve sanatsal yönden gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu yüzden okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan resimli hikaye kitaplarındaki görseller çocukların algı düzeyine ve tasarımın temellerine uygun olarak hazırlanmalıdır. Resimli hikaye kitaplarında kullanılan illüstrasyonlar da evrensel ve anlaşılabilir olmalıdır. Görsellerin hazırlanış biçiminde görsel değerlere ve estetik algıya önem verilmeli, grafik tasarım kurallarına göre tasarlanmalıdır.

“Tasarım; hayalde canlandırılan bir olayın, projesi, çizimi ve üç boyutlu görüntüsü olarak uygulanan ve ortaya konulan eserlerin tümüne verilen isimdir. Tasarım çok kesin ama aynı zamanda da karmaşık bir yapıya sahiptir. Ancak bir planlamanın olduğu yerde tasarım olgusundan söz edilebilir” (Becer, 2005; Tepecik, 2002).

Resimli hikaye kitaplarında kurgu yapılırken toplumsal yapı göz önünde bulundurulmalıdır. “Hikayeler, aile kurumunu, “modern (çekirdek) aile ve geleneksel (geniş) aile” ayrımından yola çıkarak sunmaktadır. Günümüzde çekirdek aile kalıpları, merkezi hükümetin gelişmesi, kentlerle kasabaların genişlemesi ve ailenin etki alanı dışındaki örgütlerde istihdam edilme gibi unsurlardan etkilenmiştir. Bu değişimler, geniş aile biçimleri ile öteki akraba grupları biçimini aşındırarak, dünya çapında çekirdek aile sistemlerine yönelişi yaratma eğilimindedir “ (Giddens, 2000)

Resim 1: Miba ve Annesi

Resim 2: Hikaye İçi Görsel

Resim 3: Hikaye İçi Görsel

Resim 4: Hikaye İçi Görsel

Resim 5: Hikaye İçi Görsel

Deniz İçi

Resim 6: Hikaye İçi Görsel

Kasaba İçi

Resim 7: Hikaye İçi Görsel

Kirli Alan

Resim 8: Hikaye İçi Görsel

Küçük Bulla

Resim 9: Hikaye İçi Görsel

Batık Gemi

Resim 10: Hikaye İçi Görsel

Kasaba Halkı

Resim 11: Hikaye İçi Görsel

İhtiyar Heyeti

Resim 12: Hikaye İçi Görsel

Bulla'nın Kurtarılması

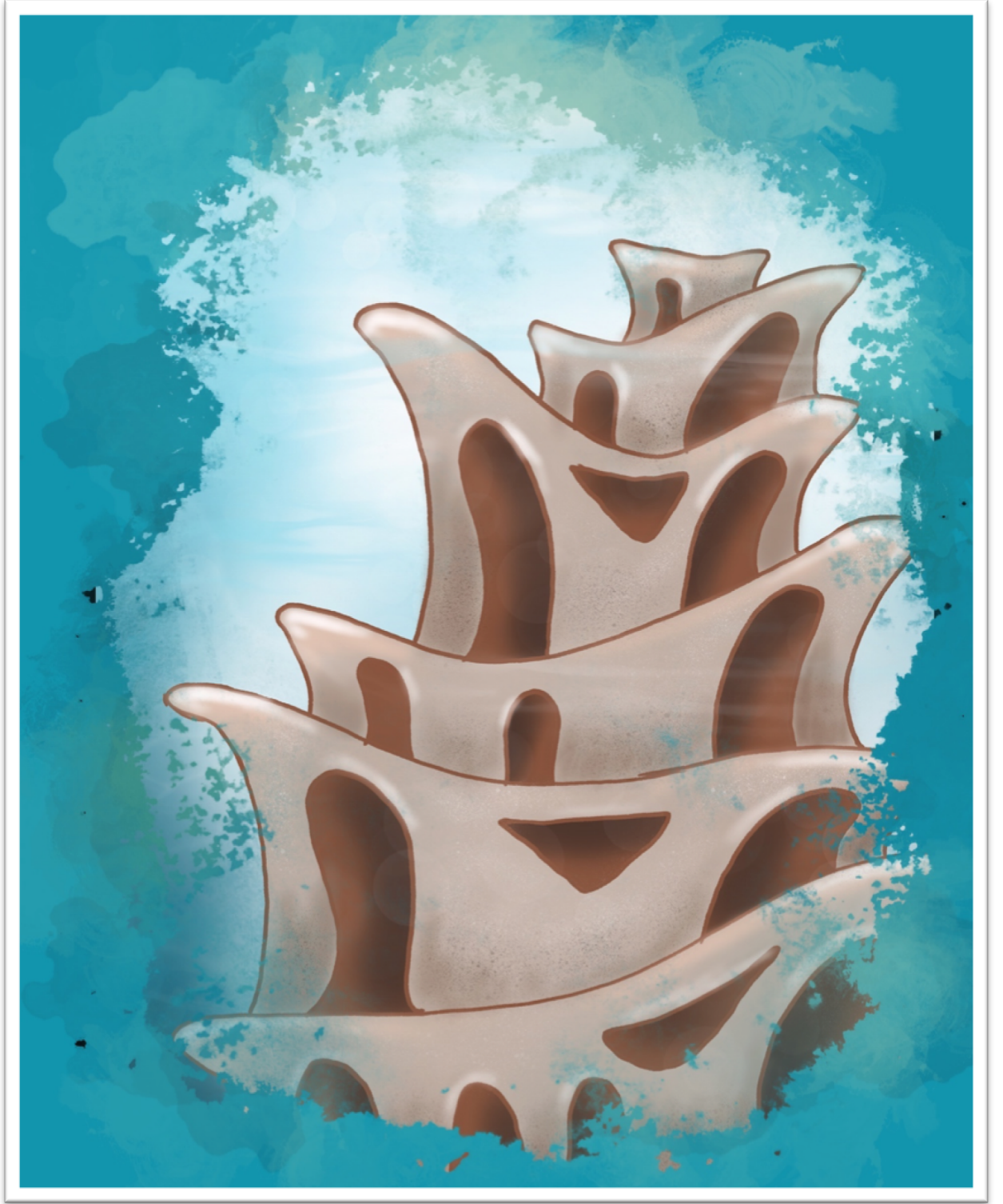
Resim 13: Hikaye İçi Görsel

Kasaba

Resim 14: Hikaye İçi Görsel

Yönetici ve Miba

Resim 15: Hikaye İçi Görsel

Kültürevi

Resim 16: Hikaye İçi Görsel

Pogi ve Miba

Resim 17: Hikaye İçi Görsel

Atıkların Toplanması

Resim 18: Hikaye İçi Görsel

Purpura Okta ve Bayan Latoz

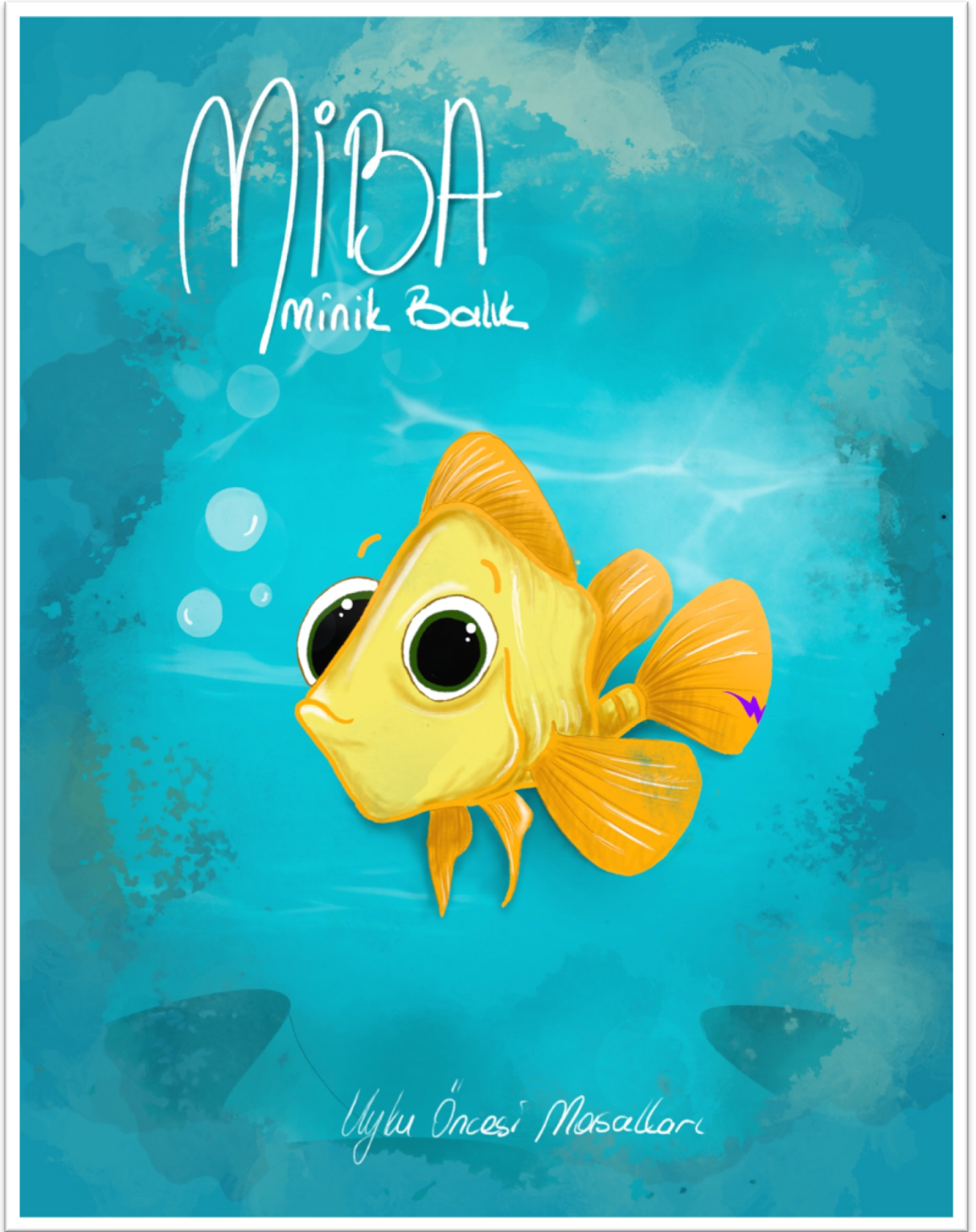
Resim 19: Hikaye İçi Görsel

Pogi ve Annesi

Resim 20: Hikaye İçi Görsel

Kasaba İçi

Resim 21: Hikaye Kitabı Ön Kapak

Resim 22: Hikaye Kitabı İç Kapak

Resim 23: Hikaye Kitabı Arka Kapak

Resim 24: Hikaye Görseli

Miba Ödüllendirilme

1.2.5 “Miba” Minik Balık Masal Kitabının İllüstrasyonlarındaki Renk Analizi

Renk algısı kültürden kültüre değişmekle birlikte antik çağlardan beri renklere değişik anlamlar yüklenmiştir. Renklerin bir kısmı diğerlerine göre daha kolay fark edilir, bazıları fizyoloji ve psikolojimizi olumlu veya olumsuz yönde daha çok etkiler. “Renk, sözsüz iletişimin en doğrudan biçimidir. Renge doğal olarak tepki veririz çünkü renge dair belili bir kavramayla evrimleşmişizdir. Bunun bir kısmı atalarımızın neyi tüketip ve nelerden uza durarak hayatta kaldıklarıyla ilgilidir. Renk, başka bir tasarım öğesinin yapamayacağı şekilde düşünce ve duyguları temsil etmek için kullanılır ve basılı malzemelerden ekrana veya bir süpermarket rafına kadar anlık dikkat çekme aracı olarak işlev görebilir”(Ambrose-Harris; 2013).

“Işığın yarattığı renk bir çeşit enerjidir. Bu enerji hem vücut fonksiyonları hem de zihnimizi, duygularımızı etkiler. Görme işleminin temel organı göz olmakla beraber yapılan çalışmalar da aslında beynin gördüğü söylenmektedir. Gözün retina tabakasındaki milyonlarca sinir ucu tarafından görüntü alınır ve beyindeki görmeyle ilgili merkeze iletilir ve görüntü algılanır. Günümüzde ileri teknolojiyle yapılan çalışmalarla artık biliyoruz ki renk, beyin dalgalarını, otonomik sinir sistemini, hormonal aktiviteyi etkiliyor ve çeşitli duygular uyandırıyor. Yani, bizim bir renge tepkimiz hem fizyolojik hem psikolojiktir. Beyin ile insan davranışları arasında bağlantı vardır. Beyni uyarmak, insanları mutlu, kızgın, üzgün, kaygılı yapabilir. Merkezi sinir sistemi, insan davranışlarının ana kontrol merkezi. Araştırmalara göre sinir hücreleri tarafından alınan her uyarın önce beyin sapını sonra da bütün sinir sistemini etkiliyor. İnsanlar, gün içerisinde en fazla görme dahil birçok uyarana maruz kalıyorlar. Bu uyarılar az ya da çok fazla olabiliyor.”(Mahnke, 1993)

“Renk, bir şeyi gördüğümüzde belki de farkına vardığımız ilk öğedir. Kültürel gelişimimiz ve şartlanmamız, gördüğümüz renklere doğal çağrışımları arasında bağlantı kuracağımız anlamına gelir ve bu çağrışımlar, renkleri üzerinde taşıyan bir nesne veya bir tasarım karşısında nasıl tepki vereceğimiz hakkında bir fikir oluşturur. Renkler anlamlarıyla birlikte dirler, buna verdiğimiz tepki de kültürel çağrışımlar, eğilimler, yaş ve bireysel tercihlere dayanır.” (Ambrose-Harris; 2013)

“Renk”, bir illüstrasyonun ifadeci gücünü belirleyen önemli bir tasarım elemanıdır. İllüstrasyon tasarımındaki yanlış renk kullanımı her şeyi alt üst edebilmektedir. Örneğin, sıcak renkler insan üzerinde daha olumlu, neşeli, canlı bir etki uyandırırken soğuk ve nötr renklerin bıraktığı etki sıcak renklerin tam tersidir. Ayrıca sıcak renkler soğuk renklere göre daha yakında

hissedildiklerinden perspektifi bilmeyen çocuklar için uzaklık ve yakınlık mesafesini vurgulamak için kullanılabilir. Vurgulanmak istenen yerler soğuk renklerle boyandığında illüstrasyon ve metin arasında kopukluk meydana gelir. Mavi ve turuncu gibi tamamlayıcı renklerin kullanıldığı bir illüstrasyon, görsel titreşim oluşturduğundan daha dikkat çekici ve dinamik olmaktadır. Oysa bir rengin tonlarıyla yapılan tek renkli bir illüstrasyon izleyende daha resmî ve statik bir izlenim bırakmaktadır. Hikayenin kahramanı göz önünde ve dikkat merkezinde olduğundan renk kullanımında da canlı renklere yer verilmelidir. İllüstrasyonlarda renklere sembolik anlam yüklemek de mümkündür. (Ahmet Ş. İŞLER Uludağ Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Öğretim Görevlisi) örneğin; iyi karakterli birisi beyaz ile sembolize edilirken, kötü karakterli biri siyah ya da gri gibi renklerle sembolize edilebilir.

Rengin Psikolojik Etkileri

Gördüğümüz görsellerdeki renkler, bizi çeşitli ruhsal duygulara yönlendirir. Bunlar neşe, rahatlama, mutluluk, dinginlik gibi olumlu ya da tam aksine sinir, karamsarlık, korku gibi olumsuz yönde olabilir. Miba hikaye kitabında çöplerin olduğu görsel sayfalar soluk, gri ve soğuk olarak resmedilmiştir. Renklerin ruh halimize olan etkisi nesnelerle ya da renkleri eşleştirdiğimiz nesnelerle de ortaya çıkabilir. Mesela pazartesi gününe verilen “pazartesi sendromu” bize canlılıktan, mutluluktan ziyade mutsuzluğu, karamsarlığı ifade eder. Ve bunu renklerle anlatmak istesek canlı renkler yerine soluk ve soğuk renklerle ifade ederiz. Resim üzerinden düşündüğümüzde örneğin; pastel boyanın etkisi mat ve donuk, keçeli kalemin etkisi canlı ve parlak, sulu boya veya mürekkeple yapılan çalışmaların şeffaf tonlarda olduğunu görebiliriz.

Renk, resmin gerçeğe uygunluğuna yöneliktir. Ne kadar gerçeğe yakın renkler ve tonlar kullanılırsa o kadar resimler hikayenin gerçeğini yansıtır.

“Renk izleyicide duygusal tepki uyandırabilme yeteneği nedeniyle ana bir tasarım ögesidir. Bunun bir sonucu olarak renkler, “soğuk”, “sıcak”, “sakinleştirici” veya “heyecan verici” gibi duygu ifade eden kelimelerle tanımlanırlar ve renklerin çoğu belli sıfatlarla ilişkilendirilir. Örneğin kırmızı genellikle sıcak veya heyecan verici bir renk olarak tanımlanırken, mavi soğuk ve mesafelidir. Hepimiz hayatımızın bir noktasında bir şeye bozulup morarmışızdır.” (Ambrose-Harris; 2013)

Çocuklar renkler ve uyarıcılar konusunda yetişkinlere oranla daha duyarlıdır. Çünkü yeni bir yerde görürler kendilerini, dünya henüz keşfetmedikleri ve merak uyandıran bir yerdir onlar

için. Bu yüzden etraflarında olan bitene de etraflarındaki her Şeye de çok daha fazla dikkat ederler ve izlerler. Küçük yaŖlardaki çocukların dünyayla bağı öncelikli olarak gözleridir. Dikkatlerini ilk önce renkli ve hareketli nesneler çeker. Bu yüzden resimli hikaye kitaplarının görselleri onlar için en dikkat çekici nesneler arasında yer alır ve resimli hikaye kitaplarına bakmaktan hoŖlanırlar. Bu durumda renkler de çocukların etkileŖimi ve psikolojisi aından küçümsenemeyecek bir etki içindedir.

Resimli hikaye kitaplarının en temel özelliklerinden biri renktir. Algılamayı ve nesneleri renklerle baėdaŖtırmayı pekiŖtirir. Resimli hikaye kitaplarındaki görsellerin çocuğun ilgisini çekmesini sağlamak için canlı renkler kullanılmalıdır. Aynı zamanda zıt renklerin kullanımından da yararlanmak faydalı olacaktır. Ama asıl önemli olan resim bütünlüğündeki renk uyumu ve gerçeğe olan uygunluğudur. Hazırlanan resimli hikaye kitaplarındaki illstrasyonlarda kullanılan renkler metnin içeriğine uygun olarak ve bilinçli bir Ŗekilde kullanılmalıdır.

“Toplumdaki farklı grupların renklerle ilgili aėrıŖımları ve farklı tepkileri vardır. Bir iŖle belli bir tepki uyandırmaya alıŖılırken, tasarımcının duygusal tepkilerin ve iğdsel aėrıŖımların kültürlere özel olabileceğini göz önünde bulundurması gerekir.” (Ambrose-Harris; 2013) Resimli hikaye kitapları için hazırlanacak illstrasyonlarda bir diğer önemli ve dikkat edilmesi gereken unsur da renk sembolizmidir. Renk sembolizmi renklere verilen anlamlara denir. Renkler farklı kültürlerde farklı Ŗeyler sembolize eder. Mesela bazı kültürlerde kırmızı ölümü simgelerken bazı kültürlerde ise mutluluğu simgeler. Renkler sembolize ettikleri Ŗeylerde kültürden kültüre deėiŖkenlik gösterir. Bunlardan en bilindik örnekler arasında siyahın batı kültüründe ölümü, doğu kültüründe ise yeniden doėuŖu, baŖlangıcı sembolize etmesidir.

Kırmızı: psikolojik olarak uyanık ve tetikte olmayı teŖvik eder. Parlak tonları ve fazla kullanımın olduğu alanlarda aŖırı uyarıcılığı vardır. Bu nedenle gerginliğe sebep olabilir. Kırmızı, bir problemin, bir tehlikenin, bir enerjinin ya da nefretin yansıması olabilir.

“Kırmızı izleyicinin dikkatini tasarımın belirli unsurlarına çekmek için kullanılabilir ama kuvvetinden dolayı kırmızı talepkardır bu nedenle tasarımla kaynaştırmak için zor bir renk olabilir. Kırmızının beyaz üzerinde uzun metin parçalarında kullanımı gözü yoracaktır çünkü dinlendirici bir renk değildir ve bazı çevrelerce kırmızı metin kaba bulunur.” (Ambrose-Harris; 2013)

Pembe: pembenin psikolojik olarak rahat hissettirme etkisi vardır. Duyguların gelişmesine ve kasların gevşemesine yardımcı olur. Kırmızıya oranla daha az etkili bir tondur.

“Pembenin tonları, kadınsılığı iletebilme kabiliyeti nedeniyle moda ve kozmetik endüstrisinde başlıca kullanılan renklerdir.” (Ambrose-Harris; 2013)

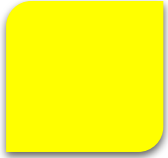
Kız çocuklarını sürekli pembeyle ifade etmek, toplumsal cinsiyet ayrımcılığını pekiştiren bir davranış oluşturacağından sakıncalı olabilmektedir.

Turuncu: kişiye psikolojik olarak neşeyi ve enerjiyi teşvik eder. Turuncu, dışa dönüklük, mutluluk veren, dikkat çeken, iç açan ve heyecan veren bir renktir. Aynı zamanda dinamik bir renktir. Kırmızıdan sonra en sıcak renk turuncudur. Kırmızının rahatsız ediciliğinin aksine sıcaklığıyla olumlu duygular barındırır. Gösteriş ve şatafat rengi denebilir.

“Turuncunun duyguları ve iştahı kabarttığı düşünülür bu nedenle de sıklıkla gıda ambalajlarının ve yön işaretlerinin tasarımlarında kullanılır. Oluşturduğu sıcak his, akla mevsim değişimini ve yazın gelişini; isminin turunçgillere yaptığı çağrışımla da sağlıklı olmayı getirir. Turuncunun

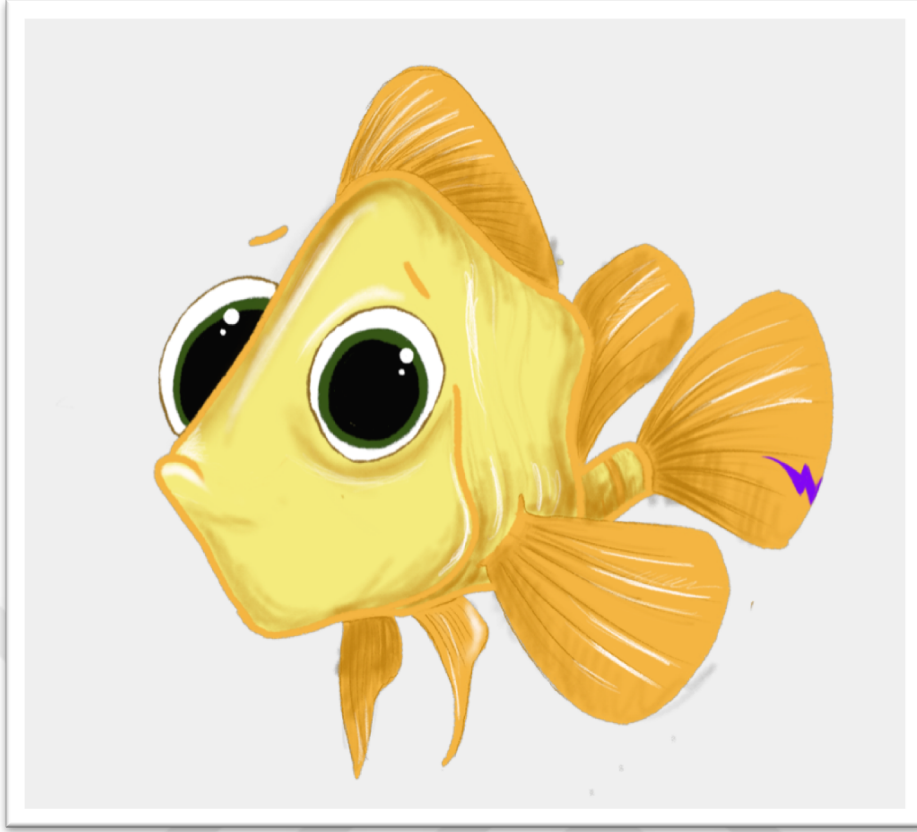
daha yumuşak tonları samimi ve dinlendiricidir, içindekinin lezzeti olduğuna dair bir çağrışım yapmak için çoğunlukla gıda ambalajlarında kullanılır.” (Ambrose-Harris; 2013)

Sarı: renkler arasındaki en parlak renktir. Sarının sıcak renk olmasına rağmen tonu yeşile kaçtığında soğuk bir renge dönüşür. Psikolojik olarak bakıldığında canlılık ve olumlu özellikleri vardır. Çocuğun çizdiği resimlerde görülünce çocuğun ailesine bağlı olduğunu ifade eder.

Hikayenin kahramanı olan minik balık Miba, hikayenin ortasında bir güneş gibi parlayarak ifade edilebilmek istenmiştir. Bu yüzden sarı renk ile özdeşleştirilmiştir. zekayı, canlılığı ve ruhsal gelişimi simgeleyen sarı, kahramanın kişiliğiyle ilişkilendirilerek en uygun renk olarak seçilmiştir.

“Birlikte kullanıldıklarında sarı ve siyah en yüksek karşıtlığa sahip renk kombinasyonunu oluştururlar. Bu iki rengin doğal dünyada bir arada bulunduklarında çoğunlukla bir uyarı mekanizması olması tesadüf değildir. Örneğin bir yaban arısı veya sarıca arının renklerini düşünün” (Ambrose-Harris; 2013).

Resim 25: “Miba” Minik Balık

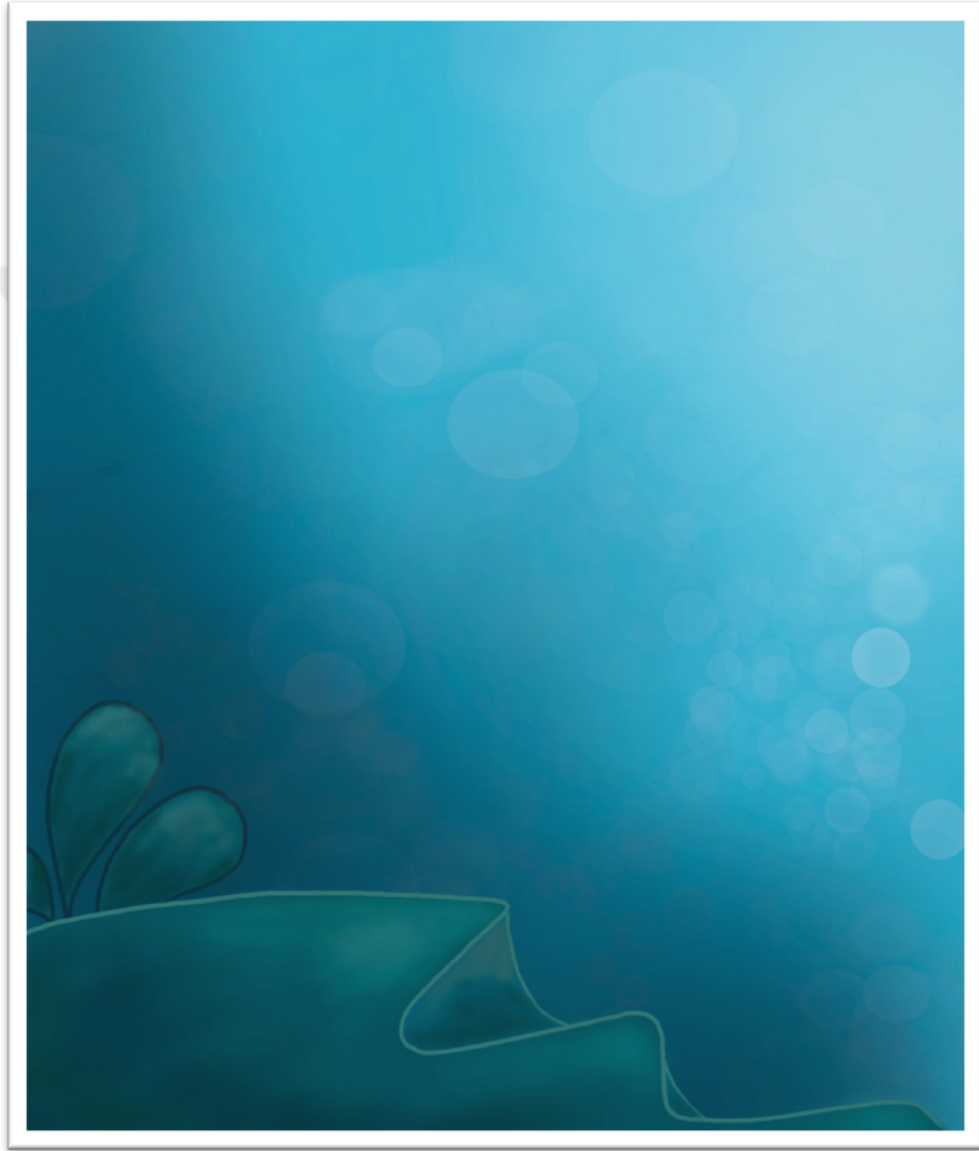

Mavi: sakinliğin ve dinginliğin rengidir. Çocukta kendine olan güveni işaret eder. İnsan psikolojisinde rahatlatıcı bir etkisi vardır tıpkı deniz ve gökyüzü gibi. Deniz ve gökyüzünün simge rengi de mavidir. Hayal kurmayı, yaratıcı olmayı teşvik eder.

“Mavi, doğanın gzemlerini ve gücünü anıştıran bir renktir. Okyanusun ve gökyüzünün rengidir. Mavinin suyu hatırlatması nedeniyle, sürekli, canlı, takviye edici hayat kurtarıcı çağrışımları bulunur. Bu yüzden, rahatlatıcı ve sakinleştirici bir etkisi vardır. Mavi, evrensel olarak serin ve arındırıcı olarak algılanır” (Ambrose-Harris; 2013).

Hikayede olayların denizin derinliklerinde geçmesinden dolayı hemen hemen mavinin her tonu kullanılmış, özellikle ferahlık hissi veren mavi tonları seçilmiştir.

“Lacivert gibi koyu maviler, tutucu ve tek biçimci olarak algılandıklarından sıkça kurumsal renkler olarak kullanılırlar. Süreklilik, güvenlik ve güvenilirlik anlamlarını iletirler. Soluk maviler daha genç ve sakin nitelikler taşırlarken, yeşilimsi maviler ruhanilik ve mistisizmle ilişkilendirirler” (Ambrose-Harris; 2013).

Resim 26: Okyanus Altı

Yeşil: yeşil insana güven verir, yaratıcılığı güçlendirir. Uyum ve denge özelliği taşır. Baharın, doğadaki hareketlerin ve bereketin simge rengidir.

“Yeşil, iyiliği, doğayı ve çevreyi cisimleştiren bir renktir, yemyeşil tarlaları ve ormanları yansıtır. İlkbaharın rengidir böylece sağlığı, yaşamı ve yeni başlangıçları temsil eder. Doğaya dair çağrışımlar, yeşilin huzurlu bir renk olduğu ve denge, uyum, tutarlılık hislerini veren sakinleştirici özellikleri olduğu anlamına gelir” (Ambrose-Harris; 2013).

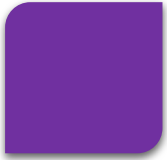
Deniz altındaki bitkiler ve yaşam alanlarında kullanılan yeşil tonları da iç karartıcı olmaktan uzak daha canlı yeşil tonları arasından seçilmiştir.

“Çevre sorunlarına duyarlı insanlar bazen “yeşiller” olarak anılırlar. Benzer bir yaklaşımla, rengin doğa çağrışımları, birçok ürünün taze veya çevre dostu olduğunu ifade etmek için ambalaj malzemelerinde kullanılır.

Yeşil, olumsuz yan anlamlar üretmek için de kullanılabilir. Kullanıldığı bağlama göre, kıskançlık, imrenme ve acemiliği temsil edebilir” (Ambrose-Harris; 2013).

Resim 27: Okyanus Altı Yosunlar

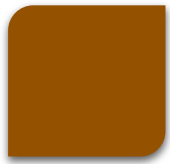
Mor: nevrotik duyguları ortaya çıkaran renktir. Mor renk çocuk çizimlerinde incelendiğinde çocuğun ağır bir sorumluluk duygusu yaşadığı anlamı taşıyabilir. Aynı zamanda çocuğun hayal gücünü severek kullandığı anlamı da taşır. Bunun yanı sıra mor, şiddeti de ifade eder.

“Mor, kraliyet rengidir; kırmızının sıcak tonlarını mavinin soğuk tonlarıyla birleştirir. Saltanat, ruhanilik, asalet ve törenlere işaret eden otoriter bir renktir. Olumlu çağrışımları arasında genellikle bilgelik ve aydınlanma da bulunur ancak olumsuz bağlamda zulmü ve kibiri ifade etmek için de kullanılabilir.

Mor, ruhani tatmin arayışındaki insanlarla sıklıkla bağdaştırılan bir renktir. Huzur sağladığı ve sakinleştirici etkisi olduğundan meditasyon yaparken kullanmak için iyi bir renktir. Morun çocuklar tarafından sevildiği ve çocuğun hayal gücünü geliştirmeye yardımcı olduğu düşünülür” (Ambrose-Harris; 2013).

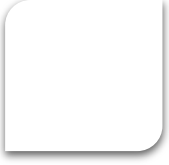

Siyah: siyah rengin çocuklar üzerinde inatçılığa ve depresyona sebebiyet verebilir. Çocuk kitapları hazırlanırken siyah renk çok küçük ayrıntılar şeklinde kullanılmalıdır. Karamsarlığı ve şiddete eğilimi arttıracı özelliktedir. Bu yüzden çocuk kitaplarında kullanımı pek uygun bir renk olarak görülmez.

Kahverengi: toprak ve doğallığın simge rengidir. Kahverengi, ciddiyeti, sadeliği, dostluğu sembolize eder. Fakat kahverengi çocuk üzerinde güvensizlik ve uyum problemini gösterir.

“Kahverengi doğal sadeliği, dışarıdaki yaşamı ve evin güven duygusunu temsil etmek için kullanılır. Kahverengi çoğunlukla olumlu bir renk olarak görülmeyle birlikte, çamur ve kir gibi olumsuz şeylerle de bağdaştırılabilir” (Ambrose-Harris; 2013).

Beyaz: saflığın ve temizliğin simgesidir. Beyaz, masumiyeti, devamlılığı temsil eder. Fakat çocuklar beyazı kitaplarda görmekten hoşlanmazlar çünkü beyaz onlara göre bir renk değildir.

Çocuklara renk kavramları öğretilirken rengin sahip olduğu nesnelerle öğretmek kolaylık ve pekiştirme sağlar. Renkler çocukların hayatında önemli ve etkilidir. Çocuklar önce renklere tarafsız yaklaşır fakat zaman geçtikçe onlara anlam yüklemeye başlarlar. Renklerin öğretiminde önemli olan doğru öğrenmeleri ve doğru anlamlandırmalarıdır. Öyle olduğunda renkler çocuklar üzerinde doğru etkiyi gösterir.

“Batı’da beyaz, iyilik, saflık, temizlik, sadelik ve boşlukla ilişkilendirilir. Çoğunlukla hastaneler ve sıhhiyeyle, evlilikler ve gelinlerle ve ilahi veya kutsal olanla bağdaştırılır. Doğu’da ise beyaz, yasın rengi olarak görülür ve cenaze törenleri ve ölümle ilişkilendirilir.” (Ambrose-Harris; 2013)

Denizin dibindeki çöplerin, atıkların resmedildiği görseller için yoğun gri, soğuk ve donuk renkler seçilmiştir. Bu şekilde tasarlanmış olan bu sayfalar bunaltıcı ve can sıkıcı bir his vermektedir. Kirliliği anlatan bu görsellere bakıldığında kasvetli ve daraltıcı bir ortam göze çarpmaktadır.

Yoğun gri ve soğuk renkler kullanılarak yapılmış bu görseller, çevre kirliliğini anlatmakta yeterli etkiyi elde etmektedir. Bu sayfalardaki görüntüler okuyucuda ve çocukta da temizleme isteği uyandırmaktadır. Çocuk bu kirli atık görsellerine baktığında kendisi de olaya dahil olduğunda rahatsız hissedecek ve çevre kirliliğinin olumsuzluğuna karşı bir görüş sahibi olacaktır.

“Miba” Minik Balık hikaye kitabında kullanılan renkler canlı renklerden seçilmiştir.

2.BÖLÜM

“MİBA” MİNİK BALIK MASAL KİTABININ ELEŞTİREL İNCELENMESİ

2.1. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Kapitalizm

Kapitalizm, üretim araçlarının özel mülkiyetine ve bunların kar amacıyla işletilmesine dayanan bir ekonomik sistemdir. Serbest piyasa ekonomisi olarak 16. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin merkezindeki özellikler özel mülkiyet, sermaye birikimi, ücretli ekmek, gönüllü takas, artık değer, dğışim değeri ve rekabetçi Pazar kavramlarını içerir. Kapitalist piyasa ekonomisinde, yatırım finansal ve sermaye piyasalarındaki üretim rekabet düzenine bağlıdır. Malların fiyatları ve dağıtımı ağırlıklı olarak piyasadaki rekabet tarafından belirlenir.

Ekonomik düşüncedeki “klasik” iktisat Britanya’da 18. Yüzyıl sonunda ortaya çıkmıştır. Adam Smith, David Ricardo ve John Stuart Mill gibi klasik politik ekonomistler kapitalist ekonomide üretim, dağılım ve malların değışimi gibi konuların analizini yaparak yayımlamışlardır ve bu çalışmalar günümüzdeki çoğu iktisadi çalışmanın da halen temelini oluşturmaktadır.

Adam Smith’in Merkantalizm’l eleştiren ve “doğal özgürlüğün sistemi” mantığını açıkladığı Milletlerin Zenginliği kitabı klasik politik ekonominin başlangıcı sayılır. Smith, bu ünlü kitabını geliştirdiği çeşitli kavramları açıklar ve bu kavramlar bugün de kapitalizmle ciddi anlamda ilişkilendirilmektedir. Bu kavramların başında piyasa gelmektedir, piyasanın ekonomide oynadığı rol görünmez el metaforu olarak ifade edilmektedir. Smith; kişisel çıkar isteğinin istemsiz olarak toplum için en üst düzeyde ortak bir yarar sağlayacağını söylemektedir. Kendi zamanının tekellerini, gümrüklerini ve devletin getirdiği sınırlamaları eleştirmiş, piyasanın en adil ve etkili hakem olacağını söylemiştir. Bu görüş, klasik politik ekonominin en önemli ikinci ve modern çağı etkileyen ekonomistlerden biri olan David Ricardo tarafından da paylaşılmıştır. Ricardo, ‘Ekonomi Politik ve Vergi Prensipleri’ (1817) isimli kitabında, bir grubun bir malı göreceli olarak daha az maliyetle üretebildiği bir durumda ticaretin, ticaret yapan her iki taraf için de nasıl faydalı olacağına dayanan “karşılaştırmalı üstünlükler” kuramını açıklar.

“Diğer tanım Marx’a ait olandır ve kapitalizmi temelde üretim ile emek arasındaki yabancılaştırıcı ilişkiye dayandırmaktadır. Buna göre, eğer bir yerde üretim araçlarını kontrolü altına almış, onu tekelleştirmiş bulunan sermaye sahipleri (burjuvazi) ve bu üretimde istihdam edilmek üzere beden gücünü belli bir ücretle işverene arz eden işçiler (proleterya) var ise, orada kapitalizmin özü oluşmuş demektir (Marx, 2015). “

Marx’ı çağdaş doğa-değerleme tartışmasından ayıran, değer denilen şeyi kapitalizmin özgün ekonomik değerlendirme formu şeklinde tanımlamasıdır. Marx’a göre gerçek zenginlik ya da kullanım değeri, insanların ihtiyaçlarını tatmin edebilen herhangi bir şeydir; buna göre, değer, kullanım değerlerinin genellikle meta, yani değişim değerlerinin değişime girdiği bir sistem olan kapitalizm koşullarında kullanım değerinin özgün toplumsal ifadesidir. Bundan dolayı Marx, değişim değeri ve kullanım değeri arasındaki çeşitli gerilimleri de içerecek şekilde, değer ilişkilerinin, kapitalizmin özgün üretim ilişkileri açısından değerlendirilmesinde ısrar etmiştir. Marx’a göre, kapitalizm, değeri, metalarda somutlaşmış homojen, toplumsal olarak gerekli emek zamanına indirgemektedir. Marx, bu indirgemeyi, emekçilerin topraktan ve üretimin diğer gerekli koşullarından toplumsal ayrılmasının derinleşmesi olarak görmektedir ve bu temel üzerinde toplumsal üretim, bir kar sağlamak için ücretli emek kullanarak yarışan girişimciler arasında kurulu olan piyasa ilişkileriyle örgütlü bir hal almaktadır. Bir başa deyişle, değer emek zamanına indirgenmesi, Marx’ın hangi maddi üretim girdisinin birincil ve mantıksal olduğu konusundaki yargısını ifade etmemektedir. Marx her zaman gerçek zenginlik ya da kullanım değeri söz konusu olduğunda, doğa ve emeğin eşit önemde olduğu konusunda ısrar etmektedir. Yani Marx’ın değeri cisimleşmiş soyut emekte bulması, özellikle capitalist üretimle ilgili yaptığı analizin sonucunda meydana gelmektedir.

Marx’ın açısından, artık değer kaynağı, işçilerin, ücretlerinde temsil edilenden daha fazla değer içeren metaları üretecek olan emek gücü yetenekleridir.

Miba Masal kitabında kapitalist eğilimleri olan Bay Dogo karakteri üzerinden çocuklara kapitalizmin kötü etkileri anlatılmak istenmiştir. Bay Dogo karakterinde olduğu gibi teknolojiyi kullanan ve konforlu bir hayat sunma vaadiyle artık değer, ihtiyaç fazlalığı ve konformizm düşüncesi açığa çıkmaktadır.

Kapitalist sistemle ihtiyaçlarını karşılamak üzere yola çıkan insanlar belirli bir konformizme ulaştıktan sonra bencilliğe, doymazlığa başlarlar. Bay Dogo'nun ağgözlölüğü bunu vurgulamaktadır. Kapitalizmin dayatması olan daha çok kazanmaya ve harcamaya odaklanmanın kötü bir şey olduğuna dikkati çekmek hedeflenmiştir. Yakın çevrelerinden etkilenip daha çok şeye sahip olmaya ve bunun için her türlü rekabete girmeye yönelen insanların sonuçta bencilleşi ağgözlölü olmaları kaçınılmaz olur. Miba masal kitabındaki hikaye, hırs ve rekabet dostluk ve dayanışmanın yerini aldığında insanların mutsuz olduğunu göstermektedir. Sahip olma hırsı, madde düşkünlüğü, insanları değerlerinden ve maneviyattan uzaklaştırmakta ve kapitalizmin tüketim nesnesine dönüştürmektedir.

Kapitalizm daha fazla kar edebilmek için daha çok üretmeye, doğanın kaynaklarını hunharca harcamaya ve ürettiği çöpleri doğaya atarak kirlenmeye neden olmaktadır. İnsanlar ekolojik dengenin bozulmasıyla, yaşanamaz bir dünya karşısında umutsuzluğa kapılmaktadırlar. Bu konuda farkındalık yaratmak için masal kitapları her türlü araç gereç kullanılmalıdır. Özellikle de geleceğin yetişikini olacak çocuklara bu bilinci aşılamak çözüm arama ve mücadele etmenin bir yoludur. Çocuklarda da bu bilinci geliştirmek için, evre temizliğine karşı duyarlılık oluşturmak, doğayı kirletenlerle mücadele etme mesajı veren resimli hikaye kitapları önemli bir rol üstlenmektedir. Bilinlendirilen ocuk; yardım etmeyi, paylaşmayı, doğayı korumayı ve sahiplenmeyi yaşamının temeli yapar. Her şeye sahip olan çocuğun değil de oyuncaklarını paylaşan çocuğun daha mutlu olduğu gerçeğini kavrama algısı oluşur. Bu hikayede de yer verildiği gibi beraber oynayıp, paylaşacağı arkadaşları olan ocuk yaşamın tadına varabilir, başkalarına tepeden bakmayan, kendinden farklı olana el uzatan, oyuncaklarını paylaşan ocuk, yetişkin olduğunda ırk ve cinsiyet ayrımı yapmayacaktır. Kötü düşünmeyi ve bu gibi olumsuz davranışların yanlış olduğunu bilen çocuklar daha kolay ve sağlam iletişim kurabilirler. Çocuğun iyi ve doğru bir karaktere sahip olarak büyüyebilmesinde ailelerin ve çevrenin de duyarlı olması gerekmektedir. Paranın mutluluğun tek gerekçesi olmadığını, sadece hayatı kolaylaştıran bir araç olduğunu kavrayan ocuk, yetişkin olduğunda hayatını para kazanmaya odaklamak yerine huzurlu ve mutlu olabileceği değerlere yaslanan bir yaşam kurabilir.

Bay Dogo, bu kitapta kapitalizmi sembolize eden bir karakterdir. Hırslı, parayı seven, her işten kendine bir çıkar sağlamaya, kar elde etmeye çalışan, rekabetçi bir kişiliğe sahiptir. Sermayesine daha çok sermaye katmak, parasını değerlendirip daha çok para kazanmak için tüm kaynakları ve tüm yolları kullanmaya çalışmaktadır. Daha çok kazanmak için önüne çıkan

tüm engelleri yıkıp geçen, insani değerleri, toplumsal ilişkileri önemsemeyen, doğa kirliliğini yok sayıp kazanma uğruna doğa katliamına kadar gidebilecek bir açgözlüdür. Lüks ve gösterişi seven bay Dogo, kullandığı eşyaları, kıyafetleri en pahalı olanlardan seçmektedir. Kravatındaki altın kravat iğnesi, paraya olan düşkünlüğünü simgelemektedir. Hikayede yer aldığı karakter, sınırsız servet arayışı ya da para sevgisinin hayatının tek amacı haline gelmesini vurgulamaktadır. Bay Dogo’nun amacı, yaşama yönelik temel ihtiyaçları karşılayacak mal ve hizmet üretiminden çok, ihtiyaç fazlası olan “iyi ve lüks yaşam”dır.

Mutlak olan ihtiyaçların karşılanmasından ziyade lüks yaşam ve kâr amacına odaklanan capitalist anlayıştır. Keynes’e göre “modern kapitalizm, içsel birlikten yoksundur, toplum ruhuna pek sahip değildir ve her zaman olmasa da büyük ölçüde sahip olanlarla, sahip olmaya çalışanlar topluluğudur” (Keynes, 1925b (1963), s. 307-307). Bu durumun çağımıza ait temel bir ahlaki problem olduğunu söyleyen Keynes bu durumu şöyle ifade etmektedir; “yaşamın faaliyetlerinin onda dokuzunda para kazanma güdüsünün sürekli cazibesi, bireysel iktisadi güvence elde ettikten sonra evrensel olarak gayretin temel amacı, temel bir başarı ölçüsü olarak paranın toplumsal olarak onaylanması ve aile ve gelecek için gerekli tedarikin bir temeli olarak para biriktirme güdüsünün toplumsal cazibesi ile çağımızın temel ahlaki problemidir” (Keynes, 1925b (1963), s. 308). Bay Dogo’nun ihtiyar heyetine sunduğu teklifin geri çevrilmesinin nedeni, heyetin şahsi çıkarları değil toplumsal ihtiyaçları ve toplumun çıkarını gözetken bir anlayışa sahip olmasıdır. Bu düşünce, herkese eşit fırsat tanınması amacıyla en adil ve aynı zamanda en verimli olandır. İhtiyar heyetinin Bay Dogo’nun kültür evini iptal edip denizaltı kulübüne dönüştürme fikrine karşı olması, kar amacı gütmeyen serbest bırakılan şahsi çıkarlar yerine halkın ortak kullanımında kalmasını istemesidir. Çünkü halkın ortak kullanacağı yer olan kültür evi, herkese açık kamusal bir alandır. Ancak Bay Dogo’nun denizaltı kulübü özel bir işletme olup, sadece parası olanların girebileceği ve kar getirecek bir yerdir. Kültür evinin korunması toplumun genelinin ortak çıkarlarına hizmet etmeyi sağlayacaktır. Bu hikayede yer alan iki farklı görüş, kendi haklılığını göstermeye çalışmaktadır. Bay Dogo tarafından temsil edilen kapitalizm, para sevgisi ve buna bağlı olarak açgözlülük, doyumsuzluk, doğayı kirliletme, yaşam alanlarını bozma gibi insani olmayan değerleri sembolize ederken negatif yönü ile olumsuzlanırken, toplumu kıtlıktan çıkarıp bolluğa taşıyabilecek bir süreç olarak olumlanmaktadır. Ancak ihtiyar heyeti, kapitalizmi tamamen reddedip, onun faydalı olduğu düşüncesine inanmamakta, halk sağlığını ve kamusal yararı öne çıkarmaktadır.

Kapitalizmde kazanç, rekabet ve rasyonellik bütün kuralların kökündedir. Kapitalizm, üretim araçları ile üretilmiş malların dağıtım amacının ve bu amaçtaki kar hırslarının ön planda olduğu ekonomik bir sistemdir. Bay Dogo bu sistemi adada kurmak istemektedir.

Marksizme göre; doğayla insan arasındaki ilişkide çelişkileri üreten insan ve insanın yarattığı sosyoekonomik sistem ile sistemdeki üretim ilişkileridir. İnsan, doğal sistemi ve onun sunduklarını kendi gereksinimlerine uygun bir biçime sokmak için değiştirmekte ve bu yolla, eş zamanlı olarak aslında kendi öz doğasını da değişikliğe uğratmaktadır. Karl Marx, Das Kapital adlı büyük eserinde emek sürecini; “insanın kendi eylemleri aracılığıyla, kendisi ile doğa arasındaki metabolizmayı kurduğu, denetlediği, düzenlediği bir süreç” olarak tanımlamıştır. Doğal değerleri kendisine sunulmuş bedava bir hediye olarak gören kapitalist üretim ilişkileri, bu metabolizmada onarılmaz bir yarılma ortaya çıkarmıştır. Marksizme göre bu yarılmayı ortadan kaldırmak için tek yol, insan ile doğa arasındaki metabolizmayı burjuva toplumunun yeteneklerinin çok ötesinde ussal bir tarzda yönetmektir.

Hikayenin kapitalizmi sembolize eden kahramanı Bay Dogo, sınırsız bir özel mülkiyet hırsına kapılmıştır. Halka ait olan kültür evini kendi mülkü gibi işletmek ve kendisini servet bakımından kalkındıracak olan imkanlardan yararlanmak için fırsat aramaktadır. Kültür evinin yerine kuracağı denizaltı kulübü işletme özgürlüğü sadece kendisine ait olup, zengin olan halka da tüketme özgürlüğünü de garanti etmektedir.

Kapitalizm; özel amaçlara ve piyasadaki serbestliğe dayanan üretim sistemi olarak tanımlanmasının yanı sıra, özel mülkiyet ve iktisadi hürriyete bağlı bir piyasa ekonomi sistemi olarak da tanımlanmıştır.

Bay Dogo, kasaba halkının hiç bilmediği piyasa ekonomisini açacağı kulüple adaya getirmek istemektedir. Bu kulübe ada dışından gelecek kimseler, kasabanın kirletilmesine de neden olacaktır.

Kapitalizm, üretim araçlarının özelleştirilmesine ve bunların kar amacıyla işletilmesine dayanır. Bireysel özgürlük üzerine kurulu siyasi bir felsefe olan liberalizme karşı bir tepki olarak çıkan kapitalizm; ücretli emek, rekabetçi pazarlar, sermaye birikimi, fiyat sistemi ve özel mülkiyet gibi özellikleri merkezinde barındırır. Denizaltı kulübü adaya rekabetçi bir piyasa getirme riskini de beraberinde taşımaktadır. Üretimin araçları, sermaye ve gerekli araçlar büyük oranda bireyler tarafından sahiplenilir. Bay Dogo, denizaltı kulübünü işletmekle işe başlayıp başka işletmeler açabilir, sermayesini büyütebilir ve üretim araçlarını elinde tuttuğundan adada her istediğini yaptırabilir güce sahip olma ihtimalini de taşımaktadır.

Kapitalist sistemde ekonominin bir kısmı halka ait olabilir. Hükümet halk sağığı ve halkın güvenliğı, rekabetin sağılanması ve çevrenin korunması gibi belli bazı düzenlemeleri özel sektörler üzerinde uygulayabilir. Fakat böyle düzenlemeler genelde negatif sonuçlar doğurur. Kurallar genelde bireylerin ve kurumların normal şartlarda gerçekleştiremeyecekleri uygulamaları zorunlu hale getirir. Genelde ekonomik alışverişler kapitalizm altında kar amacı güden özel bireyler veya özel firmalar arasında yapılır. Adaya kapitalist sistemi getirmek isteyen Bay Dogo, çevre sağığını ve doğayı gözetmeyen düzenlemeler yapmaktan kaçınmayacak bir karaktere sahiptir.

Kar sağılamak istediğı için elindeki üretim faktörlerini en verimli sahalara yatırır. Bay Dogo için en verimli yatırım denizaltı kulübünü özel işletme olarak açmaktır. Buna karşın kültür evine yapılan yatırımlar topluma hizmet amacı gütmektedir. Fakat özel kuruluşların ve özel bireylerin yaptığı yatırımlarda daha çok kar amacı görölmektedir. Özel kuruluşların yaptığı yatırımların yönü kamusal değil de lüks yaşama yönelik olması zarar yerine servet ve sermaye halinde kazanç elde etme isteğinden ve kişisel çıkarlarını en iyi şekilde gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bay Dogo fırsat verildiğinde kişisel çıkarlarını halkın çıkarlarının üstünde tutan tavrını basit bir işletmeden büyük bir sisteme dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

Mevcut olan kültür evi tüm halkın ortak olarak girebildiğı bir yer olarak inşa edilmiştir. Bay Dogo halktan çok dış çevrenin gelmesini sağılayacağı bir yol izleyerek lüks yaşam ve kendisine kar sağılamak için orayı almak istemektedir. Dışarıdan gelecek zenginlere hizmet vermeyi amaçlayarak, kendisinin de daha çok para kazanabileceğı bir yer haline getirmek düşüncesindedir. Bay Dogo'nun istediğı gibi kültür evi bir denizaltı kulübü olsaydı eğer hem toplumdaki sosyoekonomik farklılıklara sebebiyet verecek aynı zamanda da topluma hizmet etmeyip, toplumun sadece ekonomik durumu iyi olan kesimi için bir eğlence mekanına dönüşmüş olacaktı. Bu da tamamen kar amacı güden, kasabalının ihtiyaçlarını karşılamak yerine aksine onları sınıflandırmaya zorlayan bir sistemi beraberinde getirecekti.

Bu masal kitabı çocuklarda çevre bilincini artırmak, doğa sevgisini geliştirmek üzere hazırlanmıştır. Özellikle insanların en hızlı öğrendiğı yaş olan çocukluk evresi dikkate alınarak bu kitabın seviyesi 3-8 yaş grubu olarak belirlenmiştir. Bu yaş grubundaki çocuklara telkin edilen, aşılana doğa sevgisi, temiz çevre bilinci yetişkin olduklarında karakterlerine yansıyacak, yönetici konuma geldiklerinde karar merci olarak bütün insanlığın geleceğini etkileyecek bir etkilenmedir. O nedenle masal kitapları çok önemlidir.

“Okul öncesi dönem, çocuğun yaşamının temelidir. Bu dönem çocuğun görsel gelişimi açısından önemli bir süreçtir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Nitekim çocuk gelişiminde görme ile öğrenme arasında çok yakın bir bağ kurulur. Henüz okumayı bilmeyen çocuk için kitapta ilgi çekici ilk şey kapak ve illüstrasyondur. Kitaplarda kullanılan illüstrasyonlar çocuğun öğrenmesini ve algılamasını geliştirir, çocuğun güzellik beğenisini geliştirerek sanat zevkinin oluşmasında etkili olur. İyi illüstrasyonlar çocuğun anlamasını kolaylaştırarak, çocukta okuma isteğini arttırıcı etki oluşturmaktadır. Çocuğun kitap ile ilişkisinin başlamasında, okuma alışkanlığını oluşmasında illüstrasyonun etkisi büyüktür. İyi bir biçimde hazırlanmış resimli kitaplar, çocuğun zihin ve duygularını uyarak estetik değerleri kazanmasında etkili olacaktır. Bu nedenle bu dönem çocuklarına yönelik kitaplarda yer verilen illüstrasyonlar çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır” (Tuğrul ve Feyman, 2006, s.387; Tür ve Turla, 1999, s.13; Zembat ve Unutkan, 2001, s.5).

Yapılan araştırmalar sonucu çocuğun en hızlı beyin gelişimi 0-6 yaş dönemindedir. Bu yaş aralığını kapsayan anaokulu yılları çocuğun beyin gelişiminde epey önemli bir yere sahiptir. Öğrenme hızının yüksek olduğu bu dönem aralığında çocuk, hayatı boyunca sahip olacağı en hızlı öğrenme ve gelişim hızına erişir. Bu nedenle çocuğa öğretilmesi gereken birçok konunun bu yaş aralığında, bu zaman diliminde öğretilmesi gerektiği bilimsel olarak tavsiye edilmektedir. Bu nedenle hikaye kitaplarında verilecek mesajlar sadece çocuklar açısından değerlendirilmemelidir. Bu kitapları okuyup etkilenen çocuklar, yetişkin olduklarında sahip oldukları bilinç ve farkındalık tüm topluma yansıyacak ve çarpan etkisi yaratacaktır.

Çocuklar, kolaylıkla elinde tutabileceği, bol ve dikkatini çeken resimleri içeren, kısa metinlere sahip kitapları sever. Çocuğa verilen anlaşılabilir nitelikte resimleri olan kitaplar; ona anlatılan çeşitli hikayeler, masallar; oyun oynama isteği yaratan dizeler, tekerlemeler bu dönemlerde çok önemlidir. Bu nedenle Miba Minik Balık Hikaye Kitabı basit bir dil ve illüstrasyonlar kullanılarak hazırlanmıştır.

Resim 28: Hikaye Kitabı Sayfa Tasarım Örneği

Çocuklar, yaşadığı çağı, içinde bulundukları toplum ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını eğitim ile öğrenirler. Çocuk, kendi kişiliğini geliştirmek için ilk edindiği bilgilerden ömür boyu faydalanır. Görsellik ve algı açısından pratik, oyalayıcı ve eğitici, eğlendirici özellikleri bir arada bulundurması hikaye kitapları için önemlidir. Çocukların yakın-uzak çevrelerini ve hayatı tanımları için imkan sağlar. Resimli hikaye kitapları, çocuklar için yazılmış hikayeler; çocuğun kendi iç dünyasının dışa yansımalarını kontrol altına alma becerisi kazandırır. Bu hikayeler çocuğun ders çıkarma yeteneğini güçlendirir. Üretkenlik kazanmasına ve etkinliklerde bulunmasına yardımcı olur. Bu sebeple çocuk kitapları;

- Çocukların yaş seviyesine uygun olmalıdır
- Okul öncesi ya da temel eğitim çağındaki çocuklar için eğlenerek öğrenmeye yönelik olmalıdır.
- Kişiliğin kendi kendine tanınmasında çocuğa katkı sağlamalıdır.
- Kendi değer ve yeteneklerini bulmasına ve geliştirmesine yardımcı olmalıdır.

- Çocuğun çevreyi tanımasında ve çevreyle ilgili ilişkilerinde ona destek olmalıdır.
- Çocuklara kendi haklarını öğretmelidir.
- Duyarlı olmasına yardımcı olmalı, başkalarının haklarına saygı duymayı öğretmelidir.
- Merak ve öğrenme duygularını geliştirmelidir.
- Çocuğun dil gelişimine katkı sağlamalıdır.
- Yaşadığı toplumun inanç ve kültür yapısını tanımasına ve bu yapılara uyum sağlamasına katkıda bulunmalıdır.
- Çocuğun temiz çevre bilincini, doğa sevgisini geliştirmeli, çevresini bu gözle görebilmesine yardımcı olmalıdır.

Çocukların çok hareketli olmaları ilgilerini bir yerde uzun bir süre tutmalarını engeller. Bu yüzden seçilen kitapların çocuğun ilgi odağına uyacak, iyi ve merak uyandıran şekilde resimlenmiş olması gerekir. Özellikle kahramanların çok iyi seçilmiş olması gerekir çünkü çocuklar bu resimlere ve resimlerde gördükleri kahramanlara bakarak hareket eder. Çocuklar, kahramanları taklit ederler, onları örnek alırlar. Kahramanlar onların rol modelidir. Bu kahramanlar insan, hayvan ya da eşya olabilir ve çizilirken kendi biçimlerinde çizilmelidir.

Resimli hikâye kitapları dil gelişimini destekler aynı zamanda çocuğun kendini tanımasına da yardımcı olur. Toplumsallaşmasına destek olur. Yalnızlığı azaltır, sanatsal bir kimlik kazandırır, keyif, mutluluk verir.

Çocuk kitaplarında en önemli unsur konudur. Hikaye öncelikli olarak gerçeğe uygun olmalıdır. Çünkü okul öncesi çocuğun hayal ve gerçek arasındaki farkı ayırt etmesi daha büyük çocuklara oranla daha zordur. Çocuklar bu yaş dönemlerinde rahatsız edici birçok korkuya kapılır. Bu nedenle yapılan hikaye kitapları gerçeğe yönelik olmalı, içinde canavarlar, cadılar, periler gibi gerçeküstü kavramlar bulundurulmamalıdır. Bu tür korkulara kapılmaması için çocuk kitaplarında; aile, doğa, yaşam, hayvan sevgisi, vatan, millet gibi konular olmalıdır.

Ve çocuğa verilecek mesaj da başkalarına yardım, kişisel çaba, gelenek ve görenekler, saygılı olma, çevreyi ve hayvanları sevip koruma vb. olmalıdır. Her kitabın mutlaka bir konusu, verdiği bir mesajı ve bu konunun, mesajın olumlu yönde olması gerekir. Konusu ya da mesajı olmayan hikayeler çocuğa hiçbir katkı sağlamaz. Bu hazırlanan kitaplar çocuğun gelişmesine yönelik konulardan oluşmalı, onları topluma yararlı bireyler olacak şekilde eğitebilmelidir. Çocuk okuduğunu ya da dinlediği hikayeyi kolay kavrayabilmeli, verilen mesajları kolayca

algılayabilmedir. Çocuğun bu hikayeleri kendi hayal dünyasından geçirerek bir sonuca ulaştırabilmesi başarılı bir hikaye kitabının eseridir.

Çocuk kitaplarının eğitici ve öğretici olabilmesi için gerekli özellikler şöyle ifade edilebilir:

- İnsan, hayvan ve doğa sevgisini aşılamalıdır.
- İnsanlara karşı saygı ve sevgi duygularının gelişimini güçlendirmelidir.
- Çocukların eleştirel düşünebilmenin temelini atmalıdır.
- Çocuklara, “Ne? Nerede? Ne zaman? Kim? Nasıl? Niçin?” gibi soruların cevaplarını verebilecekleri bilgileri konu edinmelidir.
- İnsanlara karşı anlayış ve hoşgöründen söz etmelidir.
- Toplum olarak yaşamının koşulları ve gerçeklerinden bahsetmelidir.
- Değer yargılarının öğretilmesine katkıda bulunmalıdır.
- Türk toplumun gelenek ve göreneklerinden bahsetmelidir.
- İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışmaları gerektiğini vurgulamalıdır.
- Eğitime ve eğitimin önemine dikkat çekmelidir.
- Emek verilerek ve çalışarak elde edilenlerin insana huzur vermesi gibi manevi değerler üzerinde durulmalıdır.
- Çocukların hayal gücünü geliştirecek ve estetik algı uyandıracak, sanatsal bakış açısı edindirecek konular ve görseller seçilmelidir.
- Aile, vatan, ulus, bayrak gibi Türk vatandaşları için hassasiyet içeren kavramların önemini açıklamalıdır.
- Olaylar sevgi ortamında geçmeli, hikayelerin sonu çocukların kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarından dolayı mutlu bitmelidir.
- Çocuklara sorumluluk duygusunu aşılamalıdır.

Resim 29: Bay Dogo

Yaşamı boyunca bireyin çevresiyle etkileşiminin sonucunda edindiği değerler, ilişkilerde öncelik verdikleri, önemsedikleri düşünceler, anlayışları ve ilkeleridir.

Değer yargılarını oluşturan ahlak kuralları da belirli insanlar ya da toplumlar için geçerlidir. Yani bu durumda ahlak kuralları kişiden kişiye değişebilir, öznelleşebilir. Ahlak kuralları mekana ve zamana da bağlılık göstermektedir. Ahlak kurallarının önemi, toplumlar arası ve toplum içindeki düzeni korumak ve devamlılığı sağlamak için gerekmektedir. Aynı anda tüm insanların isteklerini karşılamak asla mümkün değildir. Bu yüzden de olması gereken durumlara göre olası imkanlar bir düzenle işlenir.

Bay Dogo'nun kapitalist yaklaşımın doğurduğu olumsuz sonuçların sebepleri arasında etrafındakilerden daha fazla eve, arabaya, mevkiye, paraya sahip olmak istemesidir. Kontrol edemediği bir hırsla kapılmasıdır.

Bay Dogo karakterinin öyküdeki rolü gerçeğe çok yakın bir karakter olarak tasvir edilmektedir. Kapitalizmi hedef yaş grubuna anlatabilmenin en doğru yolu aranarak çözümleme yapılmış ve konuya dahil edilmiştir.

Resim 30: Vesvese Teyze

Bay Dogo ile beraber pekiştirici bir karakter kullanımı yapılabilmesi açısından hikayeye Vesvese isimli bir karakter eklenmiştir. Vesvese, ataerkil toplumu destekleyici kadın karakter olarak hikaye içinde tasvir edilmektedir. Yaşından kaynaklı, kendini toplumsal sorunlarından çok bireysel yaşamına ve eğlenmeye odaklanmaktadır. Kasabalılardan ve kasaba yaşamından sıkılmış, yeni heyecanlar ve yeni yüzler aramaktadır. Bu yüzden de kültürünü düşünmeden Bay Dogo'ya destek vermektedir. Şahsi istekleri, toplumun sosyoekonomik yapısından daha ağır basmaktadır. Dolayısıyla toplumu ve toplumun iyiliğini çok kolay göz ardı edebilmektedir.

Resim 31: İhtiyar Heyeti

Hikâyenin kapitalist sisteme yönelik yaşamında rol oynayan ihtiyar heyeti ise, toplumun refahı için en doğru kararı vermekle yükümlüdür. Sovsos kasabasının yöneticisi olarak heyet, kasabalının saygı duyduğu, tecrübeli ve bilirkşi denilen bireylerden oluşmaktadır.

Heyetin, Bay Dogo'nun istedikleri karşısında ikiye bölünmesi kapitalizmin iyi ve kötü yönlerine örnek olarak vurgulanmıştır. Heyet içinde bir bölünme olsa da, olaylar sonunda ulaşılan sonuç yine hepsini toplum için en doğru kararı vermeye yönlendirmektedir.

Bu hikâyenin geçtiği zamanda, bu kasabanın bulunduğu yer ve konum itibarıyla de heyet, bu faktörler ışığında en doğru kararı vermeye çalışmaktadır. Belki bu olay, farklı bir zaman diliminde, farklı bir toplum ve farklı bir görüşte bulunan bir kasabanın yönetiminde olmuş olsaydı o zaman heyet de kültürevinin denizaltı kulübü olmasına karşı olmayabilirdi. Fakat bu hikayenin olay örgüsüne bakıldığında, kasabanın ve kasabalının birlik ve beraberlik içinde huzurlu bir şekilde yaşayabilmelerinin esas alınmasından dolayı ihtiyar heyeti en efektif karara ulaşmıştır.

Çocuklar için hazırlanan resimli hikâye kitaplarında ele alınan konuların, çocukların yaşamlarıyla uyumluluk göstermesi önemli bir konudur. Çocukların okudukları ya da onlara okunan kitaplarda kendi hayatlarından örnekler bulmaları, kitapla çocuk arasındaki bütünleşmeyi sağlamlaştırmaktadır. Kitapta geçen konu, çocuğun hayatıyla kesişmediğinde ya da bir benzerlik göstermediğinde, çocuk kitaptan kopar ve sıkılır. Çocuk, kitapta anlatılanlarla kendi hayatı arasında bir bağ kurabilmeli ve hikayeye kendini daha rahat verebilmelidir. Bu nedenle kitaplarda anlatılan konunun gerçek hayata olan uygunluğuna dikkat edilmelidir.

Çocukların hikayeyi daha iyi anlayabilmesi açısından karakterler gerçeğe yakın olarak anlatılabilir ve resmedilebilir. Karakterlere yüklenen özellikler de özenle seçilmeli ve çocuğa ne mesaj verdiğine dikkat edilmelidir.

Örneğin kitapta adı geçen Bay Dogo, kapitalizme örnek olarak yaratılmış bir karakterdir. Bay Dogo'nun karakter tahlili yapılırken hedef kitlesi olarak belirlenmiş yaş grubundaki çocuğa en anlaşılabilir şekilde kapitalizm anlatılmaya çalışılmıştır.

Kapitalizmin olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de olduğundan Bay Dogo olumsuz, ihtiyar heyeti de olumlu tarafı temsil ederek oluşturulmuştur.

Kapitalizmin aç gözlülüğü, paraya, lüks yaşama yönelik olumsuzlukları, kasveti ve aşırılıkları için Bay Dogo'nun rengi koyu renk seçilmiştir. İş adamı kimliğini belirleyici olarak kravat eklenmiştir. Daha fazla zenginliği, gücü ve servet düşkünlüğünü temsilen kravatına altından kravat iğnesi çizilmiştir. Sivri dişleri ve büyük ağzı kapitalizmin getirdiği doyumsuzluğu, aç gözlülüğü ve vahşiliği simgelemektedir.

Bay Dogo'nun bakışları sevecenlikten uzak, öfkeli ve hırslı, doyumsuz ve nemruttur. Bay Dogo'nun kötü bir görünümle resmedilmesi hedef kitlesindeki yaş grubunun kötülüğü daha rahat kavrayabilmesi adına bu şekilde tasarlanmıştır. Ancak gerçek hayatta kötüler böyle bir görünüme sahip değildir. Yahut bir insanın iyi ya da kötü olduğunu yüzünden anlamak mümkün değildir.

Anlatılmak istenenin yanı sıra, hikaye kitaplarında resmedilen karakterlerin yüz ifadeleri gerçek hayata göre düşünüldüğünde yanıltıcı bir algı oluşturabilir. Bu nedenle hikayelerde resmedilen karakterlerin kişilik özelliklerinden de bahsedilmesi gerekmektedir. Böylece karakterlerin görünümleri ile hikaye içinde geçen kişilik tasvirleri birleştirilerek karakter analizi daha doğru bir biçimde anlatılabilir.

Resimli hikaye kitapları çocukların yaşamlarında karşılaşılabileceği olayları ve karakterleri konu alabilir. Ele alınan bu konular ve karakter benzetmelerinin öğretici ve olumlu sonuçlara varması çocuğun gelişimine katkı sağlar.

Çocuk bu kitapları okurken hoş vakit geçirebilmeli, neşelenebilmeli ve mutlu olabilmelidir. Bunun yanı sıra öğrenebilmeli, değer yargılarını ve kişiliğini de geliştirebilmelidir. Örneğin "Miba" kitabında ele alınan kapitalizm konusu çocuğun yaşına uygun şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Kapitalizm-Feminizm-Toplumsal Cinsiyet-Doğa konusunda farkındalık çocuğa verilmek istenen mesajlar anlatılırken ve resmedilirken çocuk korkutulmamalı, üzülmemeli, karamsarlığa itilmemelidir.

Okuma yazma bilmeyen okulöncesi dönem çocuğunun gelişim sürecine katkı sağladığı bilinen bu resimli hikaye kitaplarında kullanılan resimler önemli bir öğedir. Kitaplarda kullanılan görsel öğeler çocuklardaki görsel algının gelişmesi için önemli bir faktördür. Bu çizimlerle ve renklerin kullanımlarıyla çocuklara yakın çevreleri tanıtılır. Çocuklar bu kitaplardaki resimlere bakarak nesnelerin ve varlıkların niteliklerini öğrenir, onları isimlendirmeye başlar. Diliyle, resimleriyle, kitabın içerik tasarımıyla çocuk ve yaşamı arasında bir bağ kurulmasına yardımcı olan bu resimli hikaye kitapları çocuklar için doğal öğrenme ortamı yaratır. Duyarlı bir tasarımcının hazırladığı resimli hikaye kitapları, gelişim sürecindeki çocuğun gelişimi hakkındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük rol oynar. Çocuğun yaşam hakkındaki ilk öğrenimlerini çizgi ve dilin estetik bir dille anlatılması sonucu oluşturulmuş bu kitaplarla öğrenmesini sağlar. Bu nedenle kitaplarda anlatılanlar, hikayesi, oluşturulan karakterler ve bu karakterlerin

kişilikleri bir mesaj vermelidir. Kitaplardaki karakterlere giydirilmiş kişilikler olumlu yönde olmaya özen gösterilmeli ve çocuğa doğru biçimde ifade edilmelidir. Örneğin “Miba” Minik Balık Hikaye Kitabı’nda yer alan kahraman Miba’nın beyaz olarak kullanılması saflık ve temizliği sembolize etmektedir. Yardımsever ve cana yakın bir kişiliği vardır.

Bay Dogo, bu kitapta kapitalizmi sembolize eden bir karakterdir. Hırslı, parayı seven, her işten kendine bir çıkar sağlamaya, kar elde etmeye çalışan, rekabetçi bir kişiliğe sahiptir. Sermayesine daha çok sermaye katmak, parasını değerlendirip daha çok para kazanmak için tüm kaynakları ve tüm yolları kullanmaya çalışmaktadır. Daha çok kazanmak için önüne çıkan tüm engelleri yıkıp geçen, insani değerleri, toplumsal ilişkileri önemsemeyen, doğa kirliliğini yok sayıp kazanma uğruna doğa katliamına kadar gidebilecek bir açgözlü olarak hikayede yer almaktadır. Lüks ve gösterişi seven bay Dogo, kullandığı eşyaları, kıyafetleri en pahalı olanlardan seçmektedir. Kravatındaki altın kravat iğnesi, paraya olan düşkünlüğünü simgelemektedir. Hikayede yer aldığı karakter, sınırsız servet arayışı ya da para sevgisinin hayatının tek amacı haline gelmesini vurgulamaktadır. Bay Dogo’nun amacı, yaşama yönelik temel ihtiyaçları karşılayacak mal ve hizmet üretiminden çok, ihtiyaç fazlası olan ‘iyi ve lüks yaşam’dır. Mutlak olan ihtiyaçların karşılanmasından ziyade lüks yaşama ve kâr amacı güden bir politika izlemektedir.

İnsanların gelir düzeyleri, kişilikleri, görüşleri çoğu zaman kıyafetleriyle bağdaştırılmaktadır. Bu yüzden birey genellikle karşısındakiyle nasıl bir iletişim kuracağına, kişi hakkında bilgi sahibi değilse ilk görüşte kıyafetine ve dış görünümüne bakarak kendi kendine karar verir.

Kişiler sosyal ilişkiler kurarken birbirleriyle değerleri ve görüşleri ile benzer olmak isterler. Görüntü olarak birbirine benzemek de bu benzerliklerden en önemlisidir. Bu; diğer bireyler tarafından beğenilme, kabul görme ve beğeni alma isteğinden dolayıdır. Bir topluluk içinde yer almak isteyen kişiler, o topluluğa uyum sağlayabilmek, onlardan biri gibi görünebilmek için giysi, renk tercihleri konusunda toplulukta yer alan diğer bireylerle benzerlik yaratmaya odaklı hareket etmektedir.

Kıyafetler, sınıfları ve toplumsal yeri ifade etmekle birlikte, kadınların ve erkeklerin cinsiyet kimlikleri hakkında da ilgilidir.

Toplumdaki ahlaki değer yargıları giyim konusunda etkilidir. Bunun dışında dinler de giyim biçimlerini geniş ölçüde etkilemektedir. Günlük giysilerin etkilendiğinin yanı sıra bir de dini

ibadetler yerine getirilirken kullanılan özel giyim kuralları vardır. Bilhassa kadın giyimindeki kapalılık, örtünme gibi durumlar dini etkilerle meydana gelmektedir.

“Çocukluk” kavramı, toplumlardaki kültürel ve ekonomik gelişmelerle bağdaştırılarak gelişmektedir ve son yıllarda giderek önemi artmıştır. Çocuğun daha sağlıklı bir insan olarak yetiştirmesindeki her konu hakkında gerçekleştirilen çalışmalar eskiye oranla daha önemli görülmektedir. Kişiliğin gelişmesinde, kimlik belirlenmesinde, toplumda nasıl bir yerde olacağına ve nasıl bir görev üstleneceğine dair ileriye dönük bilinçlendirmeler titizlik gerektirmektedir.

2.2. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye Ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Feminizm

“Teslim aldım doğayı; yardım geçtim her yerini,
Kırdım kimsenin dokunmadığı mühürlerini,
Yani tüm gizlerinin saklı olduğu yerlerini
Parçalayıp açtım.” Henry Vaughan

Şiirde de ifade edildiği gibi ekolojik bunalım aslında doğayla ilgili bir sorundan çok, doğa ile insan arasında kurulu olan ilişki ile ilgilidir. Kurulan iletişimin temelinde, insanın insana hükmetme arzusundan doğan ve doğaya müdahale etmesinden kaynaklı insanın onu egemenliği altına alma gerçeği bulunmaktadır.

Hükmetme, baskı altına alma, faydacılık isteği uğruna doğayı kullanma hakkının yalnızca kendilerine ait olduğunu düşünen insanın hususi sahiplik isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu tahakkümün menşeyini de patriyarkal aile yapısıyla bağdaştırmak mümkündür.

Doğanın sömürülmesi ile kadının sömürülmesi arasındaki aracsız ilişki, kadın üzerindeki erkeğin baskısı; doğa üzerinde kurulmuş egemenlik ile benzerdir.

Hususi sahipliğin empoze ettiği özne-nesne başkalığı, erkeğin özneleşerek, kadının nesneleştirilmesinde olduğu gibi doğanın araç haline getirilip nesneleştirilmesinde ve büsbütün pasif bir pozisyona indirilmesinde de görülmektedir.

Son senelerde kadınlar sadece kadın haklarıyla ilgili değil, yaşamsal olan tüm haklarını almak için sıkı bir savaş vermiş ve dikkate değer haklar elde etmiştir.

Eko-feminizmin esas amacı dünya yüzeyinde egemen olan politik görüşü, ataerkil düzenden arındırarak kadın ve doğayı aynılaştıran bir yaklaşımla daha doğru, daha yaşanır bir ekolojik topluluk inşa etmektir.

Ataerkil toplumla birlikte gelen hüküm ve sahipçi kavramlar kadın sömürsü ve ötekileştirilişin önünü açarken erkek egemen toplumun yine erkek egemenlik bilinciyle öteki görmesi sonucu kendisi dışında kalan doğa ve kadını şekillendirme ve hatta varoluş haklarını gasp etmeye kadar giden bir toplum modeli oluşmasını sağlamıştır. Fakat buradaki çelişki insanın ve diğer canlıların kendi hükmünü devam ettirme isteklerinin de kendi doğalarında olması durumunu göz ardı ederek doğa ve insan ayrımlarını yapmasıdır. İnsanın tıpkı diğer canlılarda olduğu gibi üstün gelip varoluşunu daha konforlu hale getirme amacıyla çıktığı bu yolda maruz kaldığı kültürlenme zelzelesinde kendi ile çelişerek gelecekteki varlığını riske atmaktadır. Ataerkil toplum yapısı ve insanın bu yapı etkisiyle doğaya verdiği zararın yine o doğanın içerisinde ve sayesinde varolduğunu anlamasıyla bu davranış silsilesini geç de olsa değiştirmek zorunda kalacağı açıktır. Bu konuyla ilgili farkındalık çabaları da insanın doğaya zarar verişinin en azından kendisi için bile risk oluşunu farketmesi ve kendini farklı şekillerde var etme çabasını gözler önüne serer. Bu yeni varoluş ve kültürlenme durumu tabiki hızlı olmayacaktır ve insanlık tarihinde olduğu gibi sanrılı süreçlerin habercisidir. Çünkü ataerkil yapıya göre şekillenen sermaye, elindeki gücü, kendisini var eden bu yapının yok olmaması adına kullanırken gelecekteki insan varlığını riske atmayı göze alacaktır. Bu durum, insanın doğaya zarar verişini yine insan eylemliliğinden gelen bir davranış şekli olarak okuduğumuz, insan ya kendi oluşturduğu bu yapının devamına engel olamayıp neslini tüketecek ya da farklılaşma ve başka şekilde varolmayı göze alacaktır. Ataerkil toplum yapısında kadın ile doğa aynı şekilde ve benzer nedenlerle sömürüye maruz kaldığı için bu farklılaşma kadını da özgürleştirecektir.

“Feminizmin tüm toplumsal olay ve durumlara eklemlenerek, sonuçlarına feminist bir metotla yaklaşma çabalarına sahip olduğu gibi yaygın bir bakış açısı bulunmaktadır. Bu söylemden hareket eden pek çok kişinin iddiası da, popülerleşen pek çok akıma feminizmi ilişkilendirme adetinin varlığı gibi, ekolojik harekete de benzer şekilde yaklaşıldığı iddia edilmektedir. Oysa Uzel’in (2006: 7) de belirttiği üzere eko-feminist hareket, “feminist yönelimli ekolojik

yaklaşımdan ziyade, ekolojik yönelimli feminist bir akımdır”. Eko-feminizm, kendisine bu ismi veren Françoise d’Eaubonne tarafından kabaca ekoloji ile feminizmin bir potada eritilmesinin sonucu olarak tanımlanmaktadır. D’eaubonne’a göre eko-feminizm ya da feminist ekoloji; erkeklerin, doğa ile kadını özdeğ tutarak, doğaya davrandıkları gibi kadına, kadına davrandıkları gibi doğaya davranmalarına tepki olarak çıkmıştır (Ferry, 2000: A. Maltaş / KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17 (29): 1-8, 2015 s.162). Genel olarak eko-feminizmin temel varsayımları olarak kabul edilen ilkeler aşağıdaki gibidir (Tamkoç, 2010):

Eko-feminizm anlayışında kadınların ezilmesi ve doğanın sömürülmesi arasında önemli bağlantılar kurulmaktadır.

Kadınlar, kendi sömürülmelerine karşı çıkarken doğanın da sömürülmesine karşı çıkmaktadırlar ve bu nedenle, yeşil hareket içinde aktif rol oynamaktadırlar.

Eko-feminizm anlayışında; ataerkil düzenden kaynaklanan kadının doğaya, erkeğin ise kültüre referanslandırılması eleştirilir. Çünkü doğa-kültür hiyerarşisinde kültür doğadan üstün görülmektedir. Dolayısıyla da doğayla özdeşleştirilen kadına karşı erkek üstün görülmektedir.

Eko-feminizm ile ekolojik sivil toplum hareketleri arasındaki benzerlikler şöyle sıralanabilir; her ikisi de anti-hiyerarşik düzeni savunurlar, sömürüye, heteroseksüellik dayatmasına, militarizme ve kapitalizme karşı çıkarlar. Her türlü ezilen ile dayanışma içindedirler.

Bu ilkelerden hareketle Bookchin de (1994: 271), kadının kurtuluşunun doğanın kurtuluşuyla, doğanın kurtuluşunun ise tahakkümün ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağını ve bunun tek yolunun ise doğa temelli ekolojik bir toplumun kurulmasıyla olanaklı hale gelebileceğini iddia etmektedir.

Bay Dogo’nun Kültürevi hakkında sunduğu teklifi kabul eden ihtiyar heyeti içindeki bazı üyeler, ataerkil sistem ve düşünceden kurtulamayan figürler olarak tasvir edilmektedir. Bu düşünce yapısına sahip iktidar zihniyeti, doğaya müdahale ettiği gibi kadına da müdahale ederek ataerkil düşüncenin ve doğa tahribinin olumsuz yönlerini görememektedir. Bunun örneğine; “O bir kadın, bu işlerin üstesinden gelemez. Gelemediği için de kültürevini kalkındıramıyor. Bize bir gelir sağlayamıyor. Bu gibi işleri de ancak erkekler yapabilir. O gidip eviyle ve çocuklarıyla ilgilenmeli. Yönetim işi erkek işidir. Ben burayı çok ünlü bir yer yapacağım herkesin

merak ettiği, orta dñyanın akın ettiği deniz altı kulübü yapacağım, duyan herkes gelecek, çok para kazanacağız! ” sözleri ile hikayede verilmektedir. Bu sözlerden yola çıkıldığında toplumun düşünce sistemi hakkında varılan fikirler, kadın bedeni ve doğa tahribi arasında bir bağ kurduurmaktadır.

Ataerkil düşünce yapısıyla yaşayan bir toplumda kadının ikinci planda tutulması, çalışıp eve ekmek getirenin erkek olması gerektiği yanılığı, kadının yalnızca doğurganlık görevi görüp evine ve eşine hizmet etmesi patriyarkal düşüncesi; kadının bir nevi yaşamı, soyu ve insanlığı devam ettirebilmesinin aracı olarak görülmesi, nesneleştirilmesine yol açmaktadır.

Aynı ataerkil düşünce yapısı, yine yaşamının devam edebilmesi için; kendisini iklim şartlarından, olası felaket ve durumlardan koruyabilmek adına ihtiyaç duyduğu sığınadı, doğanın ona sunduğu imkanları kullanarak yapabilmıştır. Doğayı kendi çıkarları için kullanan insan, zamanla ihtiyacı olandan fazlasına göz dikmiş ve doğayı tahrip etmeye başlamıştır. Geçimini sağlamak için aradığı iş imkanları, madenler, şehirleşmeler için yok ettiği ormanları, nüfus arttıkça çoğalan betonlaşma, kurduğu sanayi ve fabrikalarla, bunların kontrolsüzce doğaya salınan atıklarıyla tahrip ettiği doğayı tamamen kendisinin sanarak, kendi çıkarları doğrultusunda dilediği gibi kullanmış ve ekolojik sistemi bozmaya, küresel ısınma gibi sorunların hızlanmasına sebep olmuştur. Kendini ve refahını düşünmeye başladığından itibaren insan; doğayı nasıl yok ettiğini, doğaya ve sonunda kendine nasıl zarar verdiğini düşünmemiş ve önemsememiştir. İnsanın kendisini doğanın üstünde bir erk olarak görmesi, eril zihniyetin kendisini kadın karşısında üstün görmesiyle paralel bir iktidar anlayışının sonucudur.

Kadın cinsine ve her türlü cinsiyetçiliğe karşı mücadele etme amacıyla ortaya çıkan feminist hareket toplumda farkındalık uyandırmayı hedeflemektedir. Bu masal kitabında da cinsiyet ayırmıcılığı konusu dikkate alınarak hikâye, karakter analizi ve illüstrasyon tasarımı yapılmıştır. Cinsiyetçilik üzerine yapılan baskıya karşı, eril düşüncenin biçimlendirdiği dünyaya karşı eşitlikçi bir dünya mesajı kitabın örtük olarak içinde yer almaktadır. “Miba” Minik Balık Hikâye Kitabında eril anlayışta erkeklerin başarıp kadınların başaramayacağı türden düşünceleri alt etmek amacıyla bireyleri cesaretlendirmeye yönelik bir hikâyeye yer verilmiştir. Özellikle kadınların erkeklerle eşitliği, iş bölümü, meslekler konusunda feminist duyarlılık üzerinden bir tasvir geliştirilmiştir. Feminizm kadın-erkek eşitliğine odaklanan, cinsiyetçi bakışı ortadan kaldırmayı hedefleyen bir harekettir. Feminizmin temel amaçlarının başında, cinsiyetçilik ve

ataerkil düzenin (patriyarkal) değiştirilmesi, kadınların erkeklerle eşit haklara sahibi olacağı bir dünya tasavvur eder. Feminizme göre, kadın-erkek eşitliği, bütün erkeklerin ve bütün kadınların da birbirine eşit olduğunu varsaymaktadır.

Hikayelerin oluşumu, toplumların yaşamlarıyla benzerlik göstermektedir. Çocuğun dünyası gerçek hayattan çok masallara ait bir dünyadır. Bu nedenle hikayelerde kullanılan dil, kültürel semboller, anlatım şekli ve hikayelerin konuları yazıldığı coğrafyanın temellerinden beslenir. Masal kitapları da bu kültürden etkilenecek oluşturulur. Ancak yanlış ve haksız düşünceler, cinsiyet ayrımcılığında olduğu gibi bazen yeniden üretilir. Yeniden üretmenin aracı en başta dildir. Eril dilden uzaklaşmak, eşitlikçi anlayışın dilini kurmak önemlidir ve bu masal kitaplarıyla başlar. Masal kitaplarındaki yanlış anlayış ve yönlendirmeler çocukları çok etkiler ve karakterlerine siner. “ağaç yaşken eğilir” atasözünde olduğu gibi çocukların zihninde oluşan imajlar dışarıdan gelen etkilerle yoğrulur. Bu nedenle çocuklar için seçilen masal kitapları hassasiyet gerektirir. Yazılan bu hikayeler, okuyucu ve dinleyici hedef kitesini ortak değer ve normlara sahip evrensel bir topluluğun parçaları gibi göstermeyi amaçlamaktadır. Hikayelerin mutlu sonla bitiyor oluşu, çocukların aynı mutluluk için uğraşmakta olduğunu ve kendi hikayelerinin de sonlarının mutlu bitmesini istemelerinden kaynaklı olarak bu hikayelerle kendilerini özdeşleştirdikleri bilinen bir gerçekliktir. Bu nedenle yazılan bu hikayelerin içinde geçen konuların çocuklar üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir. Hikayelerin konuları seçilirken yayımlanacağı coğrafyanın kültürünü, özelliklerini, yaşam ve düşünce şeklini hatta toplumsal görüş biçimini de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ancak hedef kitledeki çocukların yaşadığı toplumun içinde bulunduğu eşitlik anlayışı, cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet sorunu gibi olumsuzluklara yönelik eleştirel bir konu seçilip çocuklara küçük yaştan itibaren bunların yanlış olduğu ve doğruya yönelmeleri konusunda hikâye kitaplarından yararlanılmalıdır.

Hikâyede, kadın-erkek eşitliğinden, erkeklere verilen özelliklerin aslında kadınlara da verilmesi gerektiğinden, iki cinsiyet arasında ayrımcılık yapılmasının yanlış olduğundan bahsedilmelidir. Aksi yönde yazılan bir hikâye çocuğun zihninde patriyarkal kodlar oluşturabilir, yanlış yönlendirebilir ve yanlış bilinçlendirebilir. Örneğin hikâyede bir aileden bahsediliyorsa, aile içinde anne ve babanın konumu ve ilişkilerinin nasıl ele alındığı çok önemlidir. Anne ve babanın (kadın-erkek) eşit şartlarda olup olmadığı, aile içi iş birliğinin yapılıp yapılmadığı nasıl ele alınmıştır? Bu hem hikâyede metin olarak hem de illüstrasyon tasarımında imge olarak nasıl

ifade edilmiştir? Bu betimlemelerde kadın ve erkek rollerinin patriyarkal düzeni devam ettiren anlayışta olmaması gerekmektedir. Parayı eve getirenin sadece erkek olması şartlandırmasının doğru olmadığından bahsedilmelidir. Annenin sadece ev işi yapmasından, bütün gününün evde geçmesinden, evde oturup çocuk bakmasından ziyade annenin de çalışıp evi geçindirebileceği düşüncesi desteklenmelidir. Kadınlara sadece ev işlerinin veya hafif işlerin verilmesinin, erkeklerin daha güç ve mevki isteyen işlerde çalışmasının ayrımcılık olduğunu, aslında kadın-erkek aynı işlerde iş birliği yapabileceğini, aynı işleri iki tarafın da yapabileceğini anlatmak gerekmektedir. Örneğin bozulan bir musluğun tamirinin erkek işi olmadığını, ampulü sadece erkeklerin değiştirebilecek olmadığını, toz alma, evde temizlik yapma işlerinin sadece kadınlara ait olmadığını çocuğa anlatabilmenin en kolay yolu hikayelerde eşitlikçi davranarak anlatabilmektir. Erkek evde gazete okurken kadın mutfakta ev işi yapıyorsa bu cinsiyetçi yaklaşım çocuğa empoze edilmektedir. Çünkü kadının yeri mutfak, erkeğin yeri okumak üzerine kurulursa, ev işi paylaşımında cinsiyetçi bir yaklaşım onaylanmış olur. Oysa mutfakta yemek yapan bir baba, çocuğuyla oyun oynayan bir anne tasvir edilmişse patriyarkal kodlar kırılmış ve cinsiyetçi olmayan bir anlayış ortaya konulmuş olur. Bu hikâyeyi okuyan ve görselleri gören çocuk, bu modeli kafasına yerleştirerek içselleştirir. Yetişkin olduğunda bu karakterleri kendisine model alarak hayatına nüfuz ettirebilir.

Böylece çocuk, hikâyede yapılan işlerin cinsiyetle bir alakası olmadığını, iş dağılımının kadın-erkek eşit olarak yapabileceğini görür ve benimser. İşler konusunda cinsiyet ayrımı olmaması gerektiğini çocuğa hikâye içinde anlatmak, çocuğun ileriki yaşlarında toplumsal cinsiyete ve kadın-erkek eşitliğine karşı daha bilinçli olarak yaklaşmasında fayda sağlayacaktır.

“Bandura’ ya ait olan sosyal öğrenme kuramı ise bireyin cinsiyet rollerini toplumsal ödüllendirme yoluyla kazandığını iddia etmektedir. Kurama göre kız çocuk anneyi, erkek çocuk da babayı model alır. Sonrasında yakın çevre bu modellere eklenir. Ayrıca bu kurama göre birey, toplumun beklediği rollere uygun davrandığında ödüllendirir, davranmadığında ise cezalandırılır “(Orçan, 2011:147; Özgüven, 2010:231; Yılmaz, 2011:291-318).

Kız çocuğunun anneyi, erkek çocuğun babayı rol model alması hikâye kitaplarındaki karakterlerle kendini ve ailesini örtüştürmesi mümkün olduğundan hikaye kitapları önemli bir sorumluluk içinde kurgulanmalıdır. Eril iktidarı devam ettirmek yerine onu yıkmak üzerine kurgulanmalıdır.

Erkeklerin yüceltilerek anlatılmasından dolayı kız çocuğunun kendisinin güçsüz olduğuna inanması konusu ele alınmıştır. Kız çocukları için daha çok bebekler, peri masalları, prensesler gibi sevimli ve toz pembe hikayeler yazılırken, erkekler için yazılan hikayelerde savaş, arabalar gibi sert ve aksiyon içeren konulardan seçilmektedir. Böylece yazılan hikayeler de konusuna göre cinsiyetleştirilmektedir. Yazılan hikayelerin cinsiyetlere göre yapılan bu ayrımcılığı kız çocuklarının kendilerini erkek çocuklarına nazaran daha güçsüz ve zayıf hissetmelerine ve kendilerini yanlış tanımlarına neden olmaktadır. Aslında hikayelerin cinsiyete göre ayrılması, kız çocuğunun da erkek çocuğunun da tüm konularda yazılan hikayeleri okuyabileceği yönünde bir algı oluşturulması daha sağlıklı olacaktır. Bu konuda bilinçli bir aile tarafından yetiştirilen çocuk, sağlıklı bir kişilik geliştirebilir ve karşı cinse saygı duyması gerektiğini bilir. Cinsiyet algısı hakkında farkındalık bilinci için resimli hikâye kitapları önemli bir yer tutmaktadır. Hikâye kitaplarında kız ve erkek kahramanlar için betimlenen olumsuz yönlerin tek bir cinsiyete yüklenmesi, çocuğun zihninde olumsuz bir cinsiyet algısı oluşturur. Bu nedenle kız ve erkek kahramanlara verilen iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin gibi kavramların cinsiyetçi olmamasına dikkat edilmelidir. Hikâye kitaplarındaki karakterler olağanüstü, abartılı veya ulaşılması güç olan özelliklerden ve yeteneklerden uzak tutulmalı; bencillik, kıskançlık, ayrımcılık ve şiddet yanlısı gibi olumsuz örnek oluşturacak davranışları ve tutumları içinde bulundurmamalıdır. Cinsiyet konusunda çocuğun ön yargıyla büyümemesi için olumsuz tutumlardan çocuğun etkilenmemesi için, çocuk edebiyatı yazarlar ve çizerler bu konuya özen göstermelidir. “Çocuk edebiyatı ürünleri; çocukları hayata hazırlama, onlara örnek olma ve deneyim kazandırma açısından önemli işleve sahiptir. Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu öykülerin kahramanlarıyla özdeşleşir ve bu karakterlerden kendine bir (rol) model yaratır. Çocukların günlük hayatta yaşadıkları problemlerin çözümü için gerekli beceriyi kazanmalarında hayali karakterlerin önemli bir payı vardır. Çocuklar zihinlerinde oluşan sorulara kitaplardaki bu karakterler aracılığıyla yanıt ararlar “(Güleç ve Geçgel, 2006:35; Uzuner Yurt, 2013).

Çocuklara yönelik hazırlanan resimli hikâye kitapları, toplumun içinde bulunduğu kadın-erkek cinsiyetine ilişkin kalıp yargılardan arındırılarak, doğru ve olması gereken yönde eşitlikçi olarak yazılmalı ve çocuğa doğru şekilde iletilmelidir. Çocuklar hikâyeyi okurken bir yandan okuma alışkanlığı kazanacağı bir yandan da bu kalıp yargılardan uzak bir şekilde bilinçlendirmeye yöneltilmelidirler. Cinsiyet ayrımcılığı içermeyen ve önyargıyla yaklaşımdan uzak oluşturulan

hikâye kitaplarını okumaları çocuklar için büyük fayda sağlamaktadır. Çocuklar için hazırlanmış olan resimli hikâye kitaplarında erkek egemenliğini öne çıkarıp yücelten konulardan arındırılmalı, onun yerine kadına ve erkeğe eşit roller verilen, eşitlikçi ve ayrımcı olmayan konular yazılmalı ve resmedilmelidir.

Çocuklarda okulöncesi dönemde cinsel kimlik oluşumu başlamaktadır. Bu oluşumun sağlıklı bir şekilde kazanılması için bir uyarıcı görevi üstlenen hikâye kitaplarının önemi büyüktür. Dilsel ve resimsel göstergeler aracılığıyla çocuğa ulaştırılan kadın ya da erkek kahramanların aile, okul, sosyal çevrede hangi kalıp yargıları taşıdığı ve hangi rollerle anlatıldığı belirtilmektedir. Örneğin kadınların ev içinde, anne rolünde; erkeklerin de ev dışında, işte gösterilmesinden kaynaklı olan kalıp yargılar kitaplar aracılığıyla çocuklara da küçük yaştan itibaren diretilmekte olan olumsuz basmakalıp yargılardır. Anne-çocuk ilişkisinin ön planda tutulduğu, baba-çocuk ilişkisinin de ikinci planda tutulduğu bir başka olumsuz örnek de yanlış kitaplar ve hikayeler aracılığıyla çocuğun bu kalıplarla büyümesine ve aile ilişkilerinin yanlış yönde ilerlemesine sebebiyet vermektedir. Kitaplarda kadınların yemek hazırlama, ev temizliği, çocuk büyütme-öğüt verme, sevgi şefkat gösterme gibi eylemlerde erkeklerden daha fazla bütünleştirilmesi, erkeklerin de çocuklarla ev dışında ilgilenme, taşıt kullanma, işe gidip gelme, gazete okuma, ağırlık taşıma, güç gerektiren işlerle ilgilenme gibi cinsiyetçi yaklaşımı pekiştiren eylemlerde gösterilmesi toplumdaki basmakalıp yargılardan ayrılamaması çocuğun bilincinde olumsuz yönde etkiler yaratmaktadır. Geleneksel kalıp yargılardan arındırılmış bir kitap çocuklar için daha sağlıklı ve daha bilinçli bir birey oluşturma yönünde önemli bir etkidir. Kadın karakterlerin kıyafetlerinde elbise ve eteği daha fazla tercih etti görülmektedir. Elbise ve eteğin kadın kimliğini ön plana çıkaran kıyafetler olması nedeniyle geleneksel kalıp yargıların kitaplara yansıtıldığı söylenebilir.

“Sosyal çevreden öğrenilen kalıp yargılar, insanların cinsiyet, meslek, giyiniş, fiziksel görünüm gibi özelliklerine ilişkin şemalardır. Toplumların kalıplaşmış düşünceleri, kadınlar ve erkekleri kalıp yargılarla tanımlamalarına sebep olur. Kadınlara dair kalıp yargılar arasında duygusal ve nazik olma örnek gösterilebilir (aktaran: Kaynak-Aktaş; 2017; Cüceloğlu, 2006:387; Gökdağ, 2011:42). Erkekler içinse güçlü, soğukkanlı, kaba ve sert olma gibi kalıp yargı olarak değerlendirilebilir (aktaran: Kaynak-Aktaş; 2017; Dökmen, 2015:70). Kalıp yargılar mesleklerde, giyim tarzlarında ve davranış biçimlerinde ortaya çıkar (Şahin, 2009:93).

Çocuklar, kalıp yargıları aile ve çevreleriyle olan ilişkilerinden öğrenirler ve öğrendikleri cinsiyet rollerine uygun davranırlar (aktaran: Kaynak-Aktaş; 2017; Cüceloğlu, 2006:393)”.

2.3. “Miba” Minik Balık Masal Kitabının Hikaye Ve İllüstrasyonlarında Ekolojik Eleştiri Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet

Hikâyede rahatsız edici olarak görülebilecek bir konu olarak, balon balığı Pogi’nin annesi ve babası arasındaki rol dağılımının toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden yapılmış olmasından söz edilebilir. Baba, ailesini koruyacak bir ev bulan, anne ise çocukları için endişelenen karakter olarak, yani tipik aile içi rol dağılımı klişesine uyarak yaratılmış karakterler. Hikayede kadın erkek eşitliği algısı yaratacak bir anlatım söz konusudur. böylece kadına ve erkeğe eşit duygusal ve fiili roller biçen bir anlayışın yer alması çocukların eşitliği yaşayarak öğrenmesine katkı sağlayacaktır.

Olaylar ve olay örgüsü birbirine bağlantılı olarak anlatılan “Miba” Minik Balık masal kitabında toplumsal cinsiyet sorununa da değinilmiştir. Kadınlarla erkekler arasında bir hiyerarşi güdülmemiş, kadınlara iktidarda yer verilmiştir. Örneğin, İhtiyar Heyetinde kadın erkek sayısı eşittir.

Resim 32: İhtiyar Heyeti

Hikayedeki kadın karakterler ile hikayenin konusu pekiştirilerek anlatıma katkı sağlanmış, çocuklara toplumsal cinsiyetin ve ayrımcılığın yanlışları gösterilmek istenmiştir. Hikayedeki kadın karakterlerin masalda yer alış biçimi cinsiyet ayrımcılığından uzak, toplumsal cinsiyet yargılarından arındırılmış ve hayatın eşitlik içinde yaşanmasına örnek olacak şekilde kurgulanmış ve tasarlanmıştır.

Kahramanın ailesi anlatılırken anne ve dayı figürü yer alırken, babadan bahsedilmemektedir. Ailede baba figürü olmaması, babası olmayan çocuklara da referans vermesi bakımından önemlidir. Kusursuz bir aile modeli yerine, baba olmadan anne ve dayıdan oluşan bir aile modeli oluşturulmuştur. Öğretmen olan anne, hem anne hem de baba gibi kurgulanmıştır. Evin geçimini sağlayan hem de ev içinde çalışan, çocukların bakımını üstlenen annedir. Böylece hikayede anne; güçlü, mücadeleci bir kadın modeli olarak, geleneksel aile yapısından uzak,

modern bir karaktere yansıtılmıştır. Baba olmadan yalnız yaşayan annelerin de başarılı olabileceği, sağlıklı çocuklar yetiştirebileceği vurgulanmaktadır.

Hikayedeki hedef kitlenin okulöncesi olmasından dolayı annenin öğretmen seçilmesi, okulöncesi ve ilkokul çocuklarının ilk olarak annelerini ve öğretmenlerini rol modeli olarak seçmelerinden kaynaklanmaktadır. Öğrenci, öğretmenini sevgiyle ve merakla dinler. Bu nedenle Miba'nın annesi de hikayede sözü dinlenen, sevecen ve öğretici bir karakter olarak kurgulanmıştır.

Hikâyede ele alınan konular arasında ne kadar yardımlaşma ana konu gibi görünse de aslında yardımlaşma ikincil bir konu olarak kabul edilmiştir. Öncelik ise değerler eğitimi ve eşitliğe verilmiştir. Hikâyede geçen yardımlaşma olayında yer alan karakterlerde bu yardımlaşmayı gerçekleştirenler arasında kadın-erkek dayanışması da işlenmiş olup, kadınların yapamayacağı işlerin ve erkeklerin kadınlardan daha iyi yapabileceği düşünüldüğü işlerin önü kesilmiş ve eşitlik sağlanmaya çalışılmıştır. Kadın-erkek eşitliğine hikâyede Bay Dogo ve heyet başkanı arasında geçen şu diyalog ile şu bölümde vurgu yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet eleştirisine örnek olarak hikâyede yer alan bölüm; “O bir kadın, bu işlerin üstesinden gelemez. Gelemediği için de kültürevini kalkındıramıyor. Bize bir gelir sağlayamıyor. Bu gibi işleri de ancak erkekler yapabilir. O gidip eviyle ve çocuklarıyla ilgilenmeli. Yönetim işi erkek işidir. Ben burayı çok ünlü bir yer yapacağım herkesin merak ettiği, orta dünyanın akın ettiği deniz altı kulübü yapacağım, duyan herkes gelecek, çok para kazanacağız!” dedi Bay Dogo.

Bu düşünceye karşı olarak; Bay Dogo'nun bu şekilde düşünmesine sinirlenen ve doğru bulmayan heyet başkanı “bu işin kadın ya da erkek işi olarak sınıflandırılması son derece yanlış bir düşünce. Kişileri bu şekilde yaptıkları işlerde ayırmak ya da sınıflandırmak doğru bir yaklaşım değil” şeklinde bir tepki göstermiş ve toplumsal cinsiyete göre değil kadın-erkek eşitliği doğrultusunda bir vurguya yer verilmiştir.

Bu kitabın oluşturulmasının amacı, okulöncesi hikâye ve masal kitaplarında kullanılan toplumsal cinsiyet rollerinin dilsel ve dil dışı göstergeler aracılığıyla nasıl aktarıldığını çözümlemektir.

Kişinin biyolojik olarak erkek veya kadın olduğunu belirleyici cinsel gelişim öğretisi, büyük ölçüde okul öncesi dönemde şekillenir. Cinsiyetin de toplumsal ve psikolojik olarak karşılığı toplumsal cinsiyet olarak adlandırılır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak

kişinin içinde bulunduğu toplumun ve kişinin kendi psikolojisinin etkisiyle oluşur. Toplum içinde kadın ve erkeğe yaşadıkları toplumunun kültürüne uygun bazı nitelikler ve yargılar yüklenir. Bu nitelikler, kadın ve erkekler arasında ayrımcı roller oluşturur. “Toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram vardır. Bu farklı kuramlar aynı davranışın farklı yönlerine ışık tutarak birbirlerini tamamlarlar (Dökmen, 2015:41). Bu kuramlardan ilki Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuramdır. Kurama göre erkek çocuk baba ile, kız çocuk ise anne ile özdeşleşerek cinsel kimliğini oluşturur. Fallik dönem olarak adlandırılan 4-5 yaş dönemi ise bu aşamada kritik bir dönemdir (Dökmen, 2015:42-45; Orçan, 2011:86; Özgüven, 2010:230; Şahin, 2009:67-100; Yavuzer, 2017:74).

Türk kültüründe toplumsal cinsiyet yargılarıyla birlikte kadın-erkek dostluğunun örnek ve uygun olmadığı düşüncesi ve çocuklara küçük yaştan itibaren bu şekilde empoze edilmesine karşın, çocukları bu düşünceden uzak bir şekilde bilinçlendirmek istenmiştir. Bu sebeple Purpura Okta ve Bayan Latoz’un dostluğu üzerinde durulmuştur ve ikisi arasında yardımlaşmanın önemi anlatılmıştır. Arkadaşlığın ve dostluğun cinsiyetle değil fikirlerin uyuşmasıyla, duyguların ve düşüncelerin karşılıklı anlaşılmasıyla, sevginin paylaşılmasıyla ilgili olduğu iki farklı cinsiyetin de birbirleriyle dost olmasında bir terslik olmadığı hikayenin şu bölümünde vurgulanmak istenmiştir:

“Purpura Okta’nın yanına doğu giderlerken, Miba’nın dayısının Purpura Okta ve Bayan Latoz’un nasıl arkadaş olduklarını anlattığını anımsadı.

Günlerden bir gün yine kasabada buna benzer bir olay yaşanmış ve ikisinin nasıl el ele vererek günü kurtardıklarını dayısı Miba’ya macera dolu bir hikaye edasıyla anlatmıştı. Purpura Okta da Bayan Latoz da aslında kendilerini toplumdan soyutlamış ve inzivaya çekilmişlerdi. Fakat daha önce yaşanan bu olay, onların kötülükten uzak durmanın her seferinde iyi ve yardımsever olmanın önemini bir kez daha hatırlatmış olmalıydı. İkisinin de aynı şekilde düşünmesi de onların sıkı dost olmalarını sağlamıştı. Purpura Okta ve Bayan Latoz’un bu dostluğunun farklı cinsiyetlerde olmalarıyla bir ilgisinin olmadığını, dostluk denilen şeyin aslında cinsiyete bağlı olarak değil de, birbirini anlamakla, fikirlerin uyuşmasıyla, duyguların ve düşüncelerin karşılıklı anlaşılmasıyla, birbirlerine saygı duymakla ve sevgiyle ilgisi olduğu açıkça görülüyordu. Purpura Okta ve Bayan Latoz’un bu dostluğu kasabalılar için örnek bir dostluk ve imrenilen bir arkadaşlıktı. Miba’nın annesi, okulda öğrencilere ve Miba’ya

arkadaşlık ve dostluğu anlatırken hep Purpura Okta ve Bayan Latoz’un arasındaki gl bağı ve dostluğu örnek verirdi.”

Resim 33: Bayan Latoz ve Purpura Okta

Bandura'ya ait olan sosyal öğrenme kuramı ise bireyin cinsiyet rollerini toplumsal ödüllendirme yoluyla kazandığını iddia etmektedir. Kurama göre kız çocuk anneyi, erkek çocuk da babayı model alır. Sonrasında yakın çevre bu modellere eklenir. Ayrıca bu kurama göre birey, toplumun beklediği rollere uygun davrandığında ödüllendirir, davranmadığında ise cezalandırılır (Orçan, 2011:147; Özgüven, 2010:231; Yılmaz, 2011:291-318).

“Miba” Minik Balık Masal Kitabında karşılaşılan sorunları çözüme yönelik durumlar toplumsal cinsiyet dayatmalarından uzak tutulmuş, çözümlere yaklaşımlar için üretilen fikirler ve gerçekleşmesi için yapılanlar kadın-erkek ayırt etmeksizin herkesin söz sahibi olduğu ve el birliğiyle çözülmüştür. Toplumsal cinsiyet üzerinde oluşan kalıp yargılar yıkılmak istenmiştir.

Miba'nın annesi ve ihtiyar heyetindeki dişi balıklar, kadınların günümüzde silik ve eşit olmadığı düşüncesine karşın, toplumun baskıladığı kadın rolünden çıkartılmış aktif ve sosyal olarak betimlenmiştir. Ancak hikâyede geçen anne balon balığı toplumsal cinsiyet konusunda alışlagelmiş kalıplara göre kurgulanmış, sadece evde oturan, ev işi yapan ve çocuklarıyla ilgilenen bir karakterdir. Pogi'nin annesi balon balığının doğasına uygun olarak korkak ve ürkek bir karakter olarak tanımlanmıştır. Çocuk kitaplarında kadınlar erkeklere oranla daha telaşlı, şaşkın, daha korumacı ve yardımsever, daha şefkatli, daha paylaşımcı ve uzlaşmacı olarak betimlenmektedir. Bu hikaye kitabında da bu kural bozulmamıştır. Kadınların hikaye kitaplarında mutlu ve korumacı olarak yansıtılması mutlu bir aile ortamına ve annelik içgüdüsüne atıfta bulunmaktadır. Şaşkın ve telaşlı olarak betimlenmesi ise ev işleriyle ilgilenmelerine, çocuklarının ve eşlerinin bakımlarını üstlenmeleri tipik toplumsal cinsiyet anlayışına uymaktadır. Kadınların erkeklere göre daha alıngan bir yapıda olmaları, daha hayalperest ve heyecanlı betimlenmeleri ve erkeklerin de kadınlara göre daha özgüvenli, daha sert mizaçlı ve gerçekçi tutumları çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet kalıplarından arındırılmadan anlatılmaktadır. Bu hikâyede yer alan Bay Dogo, toplumsal cinsiyet anlayışı içindeki bir karakteri yansıtmaktadır. Bunun dışında erkeklerin ise kadınlara nazaran daha güçlü, daha cesur olmaları, kibirli ve saldırgan özellikler taşımaları hikâye kitaplarında daha çok yer almaktadır. Ancak Miba Minik Balık Masal kitabında bu anlayış görülmemektedir.

Bu hikâye kitabında insanlar arasında şiddete yönelik bir durum yansıtılmamıştır. Fikir olarak çatışmalar vardır. Örneğin; Bay Dogo kasabanın kültürevini denizaltı kulübü yapmak isterken, bencil ve çıkarıcı davranmış, ancak kasabanın ihtiyar heyetini ikna edememiştir. İki fikrin çatışması kasabanın lehine ve kamusal yarara göre çözümlenmiştir.

Çocuklar, okudukları masal kitaplarındaki kahramanlarla kendilerini özdeşirirler. Miba, bu masal kitabının kahramanı olarak cinsiyetsiz bir şekilde tanımlanmıştır. Bu masal kitabını okuyan erkek ve kız çocukları kendilerini kolayca Miba'yla özdeşirsin diye, Miba'nın cinsiyeti yoktur.

“Bireyler, edindiği roller ile çatışma içinde olmadan yaşama uyum sağlamalıdır. Çağdaş yaşam ile birlikte kadın ve erkeklerin cinsiyet rolleri de dengelenmeye başlamıştır. Bu açıdan keskin çizgilerle ayrılan roller edinmek yerine kadın ve erkeklerin karşı cinse ait rolleri de edinebilmeleri gerekmektedir. Başka bir deyişle bireyler, toplumsal cinsiyet rolleri edinirken kadınsı ve erkeksi özelliklerin aynı kişide olabileceği ‘androjen’ cinsiyet rolüne sahip olmalıdır.” (Özgüven, 2010:230)

SONUÇ

Çocuk kitapları, karakter oluşumunda yetişkinliğe geçişte büyük önem taşırlar. Kitaplardaki kahramanları rol model olarak alan çocuklar onlardan çok etkilenirler. O nedenle çocuk kitapları yazarları, hikayelerini kaleme alırken ekolojik bilinç ve toplumsal cinsiyet eşitliğini göz önünde bulundurmaları, buna titizlikle dikkat etmeleri çocuğun ileride sağlıklı ve toplum sorunlarına duyarlı bir birey olmasına önemli bir katkı sağlar. Çocuğun basma kalıp yargılardan ve eşitlikten uzak bir görüşte olabilmesi için küçük yaştan itibaren bu tür konularda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle hikâye kitaplarında ele alınan konular toplumsal cinsiyet, ayrımcılık gibi sorunları olumsuz yönde değil aksine farkındalık yaratma yönünde bir bilinçlendirmeye sevk etmelidir.

Çocuklar, yaşadığı çağı, içinde bulundukları toplum ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını eğitim ile öğrenirler. Çocukların ilk eğitim materyali okudukları ya da onlara okunan masal kitaplarıdır. Çocuk, kendi kişiliğini geliştirmek için ilk edindiği bilgilerden ömür boyu faydalanır. Görsellik ve algı açısından pratik, oyalayıcı ve eğitici, eğlendirici özellikleri bir arada bulundurması hikâye kitapları için önemlidir. Miba Minik Balık Masal Kitabında bu anlayış göz önüne alınarak karakterler oluşturulmuş ve öykü yazılmıştır. Masal kitapları çocukların yakın-uzak çevrelerini ve hayatı tanımaları için imkân sağlar. Resimli hikâye kitapları, çocukların hayal dünyasını geliştirir, iç dünyasını tanımasına ve dışa vurmasına imkân sağlar. Bu hikayeler çocuğun ders çıkarma yeteneğini güçlendirir. Üretkenlik kazanmasına ve etkinliklerde bulunmasına yardımcı olur.

Bütün bu olumsuzluk fikri dikkate alınarak oluşturulan “Miba” Minik Balık Masal Kitabında şunlar hedeflenmiştir; 5-8 yaş grubu seviyesine uygun olarak hazırlanmıştır. Okul öncesi ya da temel eğitim çağındaki çocuklar için eğlenerek öğrenmek. Kişiliğin kendi kendine tanınmasında çocuğa katkı sağlamayı amaçlamak. Kendi değer ve yeteneklerini bulmasına ve geliştirmesine yardımcı olmak. Çocuğun çevreyi tanınmasında ve çevreyle ilgili ilişkilerinde ona destek olmak. Çocuklara kendi haklarını öğretmek. Başkalarına karşı duyarlı olmasına yardımcı olmak, başkalarının haklarına saygı duymak. Merak ve öğrenme duygularını geliştirmek. Dil gelişimine katkı sağlamak. Yaşadığı toplumun inanç ve kültür yapısını tanınmasında ve bu yapılara uyum sağlamasına katkıda bulunmak. Temiz çevre bilincini, doğa sevgisini geliştirmek, çevresini bu gözle görebilmesine yardımcı olmak.

“Miba” Minik Balık Masal Kitabı, 5-8 yaş grubu çocuklarda dil gelişimini desteklemeyi, çocuğun kendini tanınmasını, sosyalleşmesini hedeflemektedir.

Çocuk kitaplarında en önemli unsur konudur. Hikaye öncelikli olarak gerçeğe uygun olmalıdır. “Miba” Minik Balık Masal Kitabı gerçek hayatta olabilecek bir olay örgüsüne sahiptir. Hayal ve erişilmez, doğa üstü güçler ve karakterler yoktur. Çünkü okul öncesi çocuğun hayal ve gerçek arasındaki farkı ayırt etmesi büyük çocuklara oranla daha zordur. Çocuklar bu yaş dönemlerinde rahatsız edici birçok korkuya kapılır. Bu nedenle yazılan hikaye kitapları gerçeğe yönelik olmalı, içinde canavarlar, cadılar, periler gibi gerçeküstü kavramlar bulundurulmamalıdır. Bu tür korkulara kapılmaması için çocuk kitaplarında; aile, doğa, yaşam, hayvan sevgisi, vatan sevgisi gibi evrensel konular olmalıdır. Çocuğun bu hikayeleri kendi hayal dünyasından geçirerek bir sonuca ulaştırabilmesi başarılı bir hikaye kitabının sonucudur.

“Miba” Minik Balık Masal Kitabı, eğitici ve öğretici olan şu özellikleri taşımaktadır:

- İnsan, hayvan ve doğa sevgisi.
- Bireylerin birbirine karşı saygı ve sevgi duygularının gelişimi.
- Eleştirel düşünebilme.
- “Miba” Minik Balık Masal Kitabı, “Ne? Nerede? Ne zaman? Kim? Nasıl? Niçin?” gibi soruların cevapları.
- İnsanlara karşı anlayış ve hoşgörü.
- Toplum olarak yaşamının koşulları ve gerçekleri.
- Değer yargılarının önemi.

- Eğitimin önemi.
- Emek verilerek ve çalışarak elde edilenlerin insana huzur vermesi ve manevi değerler.
- Çocukların hayal gücünü geliştirecek ve estetik algı uyandıracak, sanatsal bakış açısı edindirecek konular ve görseller.
- Sorumluluk duygusu.

“Miba” Minik Balık Masal Kitabı, sadece bu tezi yazabilmek için hazırlanmış bir kitap değildir. Türkiye çocuk edebiyatında masal kitaplarının çocuklar üzerinde etkisi düşünülerek, bu alana eleştirel bir katkı sağlamak için yazılmış bir kitaptır.

KAYNAKÇA

- Abalı N., Geleneksellik ve Modernizm Açısından Kılık Kıyafet, İstanbul: İlke Yayıncılık, 2009.
- Alkan Ersoy, Ö., & Bayraktar, V.. Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı kavramı ve çocuk kitaplarının özellikleri. Fulya Temel, & Ayşe Turla (Eds.), Her Yönüyle Okulöncesi Eğitim 4 içinde (s. 155-188). Ankara: Hedef Cs. 2014.
- Alpöge G., (2003), Çocuk Edebiyatının Çocuk Gelişimine Katkısı. Çoluk Çocuk Dergisi. 24, 32-33.
- Ambrose Gavin-Harris Paul; Grafik Tasarımda Renk, Literatür Ya. 672, Çev. Bengisu Bayrak, 2013)
- Aşılıoğlu E., Grafik Sanatçılarının Çocuk Kitaplarının Grafik Tasarımına İlişkin Görüşlerini Değerlendirmesi.
- Ata, S. (2002), “Sürdürülebilir Bir Barbarlığa Doğru mu? Özgürlükçü Bir Topluma Doğru mu?,” Özgür Üniversite Forumu, Sayı 19, 35-54.
- Aydoğan, Yasemin & E. ERGİN “Okulöncesi Çocuk Kitaplarının Fiziksel Özelliklerinin İncelenmesi” Çocuk Kitapları Sempozyumu, Tömer Yayınları, Ankara. 2000
- Becer, Emre, “İletişim ve Grafik Tasarım”. Dost Yayınları, Ankara, 2005.
- Bektaş D., Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi. Yapı Kredi Yayınları, 1992.
- Bowler, P. (2001), Doğanın Öyküsü, 2. Cilt, Çev. Meltem Mater, İzdüşüm Yayınları, İstanbul.

Çınar, Pınar. Çocuk Kitaplarındaki Kahramanların Giyim Biçimlerinin İncelenmesi

Demir, M. (2013), “Çevre Olarak Konumlandırılmış Kadını ve Doğayı Birlikte Düşünmek: Ekofeminizm”, Doğu Batı, Toplumsal Cinsiyet, sayı 63, 11-45.

Ergöl, A. “Anaokulu Çocuk Kitaplarında Deneysel Formlar” Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan 2008

Erdoğan İ., Kapitalizm Kalkınma Postmodernizm ve İletişim, Ankara: Erk Yayınları, 2000.

Ferry, L. (2000), Ekolojik Yeni Düzen, Çev. Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Freud. (1975), Kitle Psikolojisi. (Çev. K. Şipal). İstanbul: MSMZ.

Geçgel, H., Çakmak, Güle., H., Çocuk Edebiyatı. Ankara: Kök Yayıncılık, 2005.

Geçgel, H., Türkiye'de Çocuk Kitaplarının Gelişimi. İstanbul Morpa Kültür Ya. 2006

Giddens, Anthony, Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori, İstanbul: Metis Yayınları 2000

Gülpınar, F.; Görsel Kavramlar, illüstrasyon ve çocuk kitapları

Günay, D. Metin Bilgisi. İstanbul: Multilingual, 2001.

Gökaydın N., Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı. Ankara: Sedir Yayınevi, 1990.

Gökaydın N., Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı. Ankara: Sedir Yayınevi, 1990.

Görmez, K. (2003), Çevre Sorunları ve Türkiye, Gazi Kitabevi, Ankara.

Kaya, İsmail "Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar" Çocuk Kitapları Sempozyumu, Tömer Yayınları, Ankara, 2000

Keleş, R., Hamamcı, C. (2005), Çevre Politikası, İmge Yayınevi, Ankara.

Keş, Y., “Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kuramsal Bir Yaklaşım” SDÜ. Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2001.

Kırıçoğlu, Olcay Tekin, Sanatta Eğitim, Görmek, Öğrenmek, Yaratmak. Ankara: Pegem A Yayınları, 2002.

Maltaş, A. / KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 17 (29): 1-8, 2015 s.162).

Marx, K. (2015). Kapital, (Çev. Erkin Özalp, Mehmet Selik, Nail Satlıgan), İstanbul: Yordam Kitap.

Oğuzkan, A. F., Çocuk Edebiyatı, 7. Baskı, Anı yay., Ankara, 2001.

Önder, T. (2003), Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Odak Yayınevi, Ankara.

Rifat, M., Göstergebilimin ABC'si. İstanbul: Say Yayınları, 2009.

Sağsöz G., Resimli Çocuk Kitaplarında Barış Eğitime İlişkin Bileşenler Açısından İncelenmesi / Investigating Illustrated Children's Books from The Point of The Components Related to Peace Education.

Senemoğlu, N.; Gelişim Öğrenme ve Öğretim Gönül Ya. 2007.

Sever S., Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem, 2010.

Sever, S., Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:35. Sayı:1-2. 2003

Sever, S.,Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt:35. Sayı:1-2.

Sever, S.,Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Yay. Haz: Sedat Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. s.s. 41-56. 2006

Sever, S., Çocukla Yazınsal İletişim. Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı (Yay. Haz.: Çotuksöken, Yusuf; Neydim, Necdet) İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları. ss. 21-35. 2006

Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N., Aslan, C., İlköğretimde Çocuk Edebiyatı Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını. 2007.

Tepecik, A.; Erken Çocukluk Eğitiminde Resim Eğitiminin Yeri Ve Önemi, Erken Çocukluk Gelişimi Ve Eğitimi Sempozyumu. Ankara: Kök Yayıncılık. 2002

Topçu, Serpil. İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.

Tan, Mine. (1993), Çocukluk: Dün ve Bugün Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu (Yay. Haz. : Bekir Onur) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. s.s. 11-28.

Tepecik, A. Grafik Sanatlar. Ankara: Detay&Sistem Ofset. 2002.

Tür, G., Turla, Ayşe. (1999), Okulöncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap İstanbul: Yapa Yayınları.

Tuğrul, B., Feyman N. (2006), Okulöncesi Çocukları İçin Hazırlanmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Temalar. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Yay. Haz.: Sedat Sever) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. ss. 387-392.

Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2006). Okul öncesi çocukları için hazırlanmış resimli öykü kitaplarında kullanılan temalar. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (4-6 Ekim 2006). (ss. 387-392). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, No:203.

Topçu, Serpil. (2002). İllüstrasyon ve Çocuk Kitapları. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi

Yol F., 4-6 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarında Çocukluk Anlayışının İncelenmesi / The Conception of Childhood in Picture Books for 4-6 Year Old Children

Vardar, B. (1998), Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri. İstanbul:Multilingual.

Vural, Tuba. (1995), Çocuk Giyiminin Ebeveynler Tarafından Algılanma Biçimi ve Giysi Seçiminde Dikkat Edilen Noktalar. Gazi Üniv. End. Sant. Eğt. Fak. Der. Say.3, 1-12.

Wolf, J. (2000), Sanatın Toplumsal Üretimi. (Çev. A. Demir). İstanbul: Özne Yayınları.

Yörükoğlu, Atalay “Çocuk Ruh Sağlığı” Özgün Yayın Dağıtım, İstanbul 1993.

Zembat, R. ve Unutkan, Ö.P.; Okulöncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri. Ya-Pa Ya. 2001.

İnternet kaynakları:

http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2017/12/TJBEAutumn2017_275_302.pdf

<https://www.makaleler.com/kapitalizm-nedir>

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231699>

İdem, Ş. (2009), Toplumsal Ekoloji Nedir Ne Değildir,

<http://ecotopianetwork.wordpress.com/2009/11/17/toplumsal-ekoloji-nedir-ne-degildir-sadi-idem/>, E.T: 01.09.2014

<http://renketkisi.com/psikoloji-ve-renk.html>

http://dhgm.meb.gov.tr/Yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/isler.htm

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/181702>

Gönenç, E. (10.7.2015, Temmuz Salı). Marksizmde Doğa Anlayışı. Ağustos Pazar, 2019 tarihinde www.aydinlik.com.tr: <https://www.aydinlik.com.tr/marksizmde-doga-anlayisi>

